

Anul XIV
Nr. 20 (472)
Sâmbătă
15 mai
1971
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

OPINII DESPRE PSIHLOGIA SUCCESULUI

Vina criticii?

L-am întâlnit întâmplător pe vechiul meu amic, el care s-a bucurat, o vreme, de o bună reputație în lumea scriitoricească. Prea închis însă în formule rutiniere, el n-a rezistat la efortul de înnoire pe care, s-a retras undeva, la periferie, continuând să scrie, la intervale, același tip de narațiuni, cu unele modificări de ritm, acomodare minimă, fără să aibă curajul de a ieși în larg, de a părăsi adăpostul ambianței știute și convenționale. Depășit de evoluția situației, el privește de atunci sceptic venirea altor promoții, înclinat să descopere oriunde cusururi, stridențe, nepotriviri. I-am regăsit tonul morocănos de rechizitoriu, tonul sumbrelor profeții. Spre mirarea mea citise articolele despre psihologia succesului (deci urmarea totuși, de la distanță, cursul activității literare). Nu s-a raliat în vreun fel la opiniile exprimate dar se vedea că era satisfăcut că rivalii — forțe tinere și robuste — apăreau într-o lumină mai defavorabilă, cuprinși de o molimă (el generaliza repede) a vanității și carierismului. Încăpăținat, reținea numai aspectul dizgrațios al unui proces care confirma propriile preziceri și alina indirect un orgoliu rănit. Mi-a repropus imediat o îngustime revoltaătoare în cercetare. Pe măsură ce vorbea, calmul se evaporă, se lăsa invadată de iritații și chiar de furie.

— Ai ocolit ceea ce era mai grav. Știi cine e vinovat de aceste hipertrofii ale eului? Ți-o spun deschis. Vina aparține criticii. Voi i-ți nascocii, i-ți laudăți și acum suportați efectele falsei voastre mărlinimii.

Nu auzeam pentru întâia oară această acuza. Trece peste mobilurile ascunse: eroarea criticii care a uitat de existența unor autori de notorietate din deceniul trecut și se poartă îngrat cu cei care nu exprimă decât strălucire (adică ei) comandamentele unei epoci. De nelecuit este autoamăgirea mediocrității!

Curioasă pare însă (și fenomenul are o rezonanță actuală) semnificația care se atribuie responsabilității în actul de creație. Dacă triumful literar e recunoscut, el revine, firesc, scriitorului care și-a impus cutăzător concepția și metoda lui originală. În cazul unui eșec, autorul se transformă subit într-o făptură inocentă, biată victimă, jucărie minuită din umbră de puteri străine lui (criticii), care i-au influențat personalitatea, l-au deformat. Neamăisă la festin, critica e prompt chemată la judecată și toate probele dosarului sînt astfel dispuse încît să ducă la demonstrarea culpei. A devenit un reflex această reclamație în public a cronicarilor, depozitari ai tuturor rețelilor, care, miraculos, prin prezența lor, absolvă, aprioric, pe făuritorii operelor de vreo răspundere. Cine continuă să întîmpine efortul criticii cu suspiciune și dispreț acela nu e adaptat la climatul intelectual și nu va putea să reziste celei mai inofensive controversă de idei. Persistă pe alocuri o bizară mostenire a prejudecății despre primatul instinctului în creație și despre inutilitatea și parazitismul controlului rațional.

Mă gîndesc la acele fizionomii pline de vitalitate, sigure pe soarta lor (unii dintre autorii de mari promisiuni din ultimii ani, la care am întîlnit auto-exaltarea succesului), și mă întreb cum ar fi putut fi ele seduse atît de lesne de glasul de sirenă al cronicarilor. Opinia despre vraja demonică a criticilor care împinge la rătăcirii și pierzanie talentele native mi se pare ridicolă. Actul de creație este dezbateri lăuntrică, sforțare de elucidare a propriului mister, mărturie de îndrăzneală și de opțiune. Unde există aptitudini veritabile și fervoarea căutării, arta nu poate fi un auxiliar al părerilor altora, o ilustrare pasivă a unui îndemn exterior, oricît de persuasiv și de sîrît. În fața destinului creației, scriitorul poartă povara unicei răspunderi. Vina criticii? Ea e reală, n-are rost s-o negăm. Nu poate fi însă prezentată atît de caricatural, ca o pricină a oricăror impasuri. Excesele de orgoliu au putut fi, uneori, alimentate de entuziasmul cronicarilor literari, însă faptele trebuie reconstituite în istoricul desfășurării lor.

Intr-o perioadă cînd ierarhia de valori era destul de confuză și unele glorii născute din impostură și conformism, abuzul de prerogativele lor, fiindcă dețineau resorturi vizibile și oculte ale puterii în viața literară, critici cu autoritate au pornit o acțiune de sprijinire a unor scriitori tînsi, necontaminați de rutină, apți să parcurgă calea redescoperirii autenticității. În focul înfruntării pentru asigurarea victoriei, dificilă, plină de asperități, e posibil ca unele însușiri să fi fost exagerate și elogiile să nu fi avut peste tot acoperire. Să nu uităm condițiile desfășurării polemicii și necesitatea de a se restabili criteriile realismului, destrămînd false concepte despre tipologie și medie statistică, despre raportul rectiliniu artă-realitate. Critica are meritul de a fi restituit prezentului, dintr-o perspectivă evoluată, marile figuri ale trecutului și de a fi preparat terenul prielnic pentru continuitatea

unor tradiții fecunde, sincronizarea cu problematica veacului, ivirea schimbului de mîine.

Nu ne putem transpune acum exact în datele raportului de forțe de atunci și să apreciem motivul dozelor de subiectivitate în încercarea cronicarilor de propulsare a literaturii descolorată de balastul stereotipiei, capabilă să întreprindă foraje temerare în universul social, în adîncurile psihicului, îngăduind și accesul formelor fantasticii sau oniricului, într-o diversitate de tendințe și stiluri, pe platforma realei valori. Pentru această deschidere de orizont se aliau cei mai fertili și mai lucizi exponenți ai tuturor generațiilor literare.

Ceea ce i se poate imputa criticii este lipsa ei de consecvență în autoanaliză. Era necesar să se revină, în timp, asupra unor puncte de vedere, să se verifice pronosticurile o dată cu ascensiunea unor scriitori, valabilitatea certificatului acordat inițial. După lansarea de la debut, critica nu-și mai corijează decît preferințele și înlocuiește evaluarea severă și clarvăzătoare cu procedee evazive, prin care tolerează prelungirea exaltului. Nu exagerez dacă susțin că, cu foarte rare excepții, cărțile de seamă apărute în ultimii ani s-au bucurat de o audiență avizată și că au obținut, în interpretare, relieful și semnificațiile bogate așteptate. Creația de anvergură dispune, în genere, la noi, de o critică mobilă, comprehensivă, calificată, în stare să sesizeze și să fructifice cele mai diverse inițiative. Subestimarea acestei sforțări pe care o depun cronicarii tînsi și vîrstnici foarte dotați este expresia unuia dintre cele mai flagrante neînchităși și necunoștințe. Ea apare mai ales la scriitorii care nu pot evada din zone primare ale realității și culturii, sau la cei care suferă de o dilatare primejdioasă a personalității. Dintre toate categoriile de creatori, poate și din cauza lipsei de privilegii și a insuficienței autonomii, oricum datorită criteriilor mai austere ale spiritului la care se supune profesiona, criticii par cel mai puțin atinși de morbul truției. Cu ei se poate discuta de obicei și despre alte teme decît despre propria trajectorie literară.

Ar mai fi însă o dolăanță a timpului la care nu sînt îndejuns de receptivi. S-a remarcat pe bună dreptate că, atrași de solicițări de strictă profesionalitate, cronicarii nu conferă, întodeauna, esteticii un sens mai profund, problematic, care să includă fundalul istoriei, metafizica existenței, fluxul de gravitate al secolului.

În ceea ce privește psihologia succesului, restrîngerea, uneori, la implicațiile pur artistice are o altă consecință regretabilă. Fiindcă opera absorbe tot interesul comentariului prea puțin atenție se acordă omului. Se poate face oare totală abstracție de comportament, de mentalitate, de modificările în atitudinea intelectuală, în biografie, mai ales cînd ele se repercutază, citeodată perfect vizibil, în structura creației? Închizînd ochii în fața acestor realități, critica nu previne unele detournări de energie, autodistrugerii ale vocației, nu-și îndeplinește, așa dar, rolul profilactic.

Să recitim bunăoară analizele lui Pompiliu Constantinescu dedicate lui Ionel Teodorescu sau Cezar Petrescu. Medelenismul, în formele lui ultime, este judecat „ca o progresie a penibilului”, fiindcă succesul de librărie a modificat o natură narativă, fixată la anumite experiențe și faptul se explică printr-un „fenomen de psihologie socială”. Dincolo, la Cezar Petrescu, se dezvăluie contradicția dintre biografie și operă, ravațiile intențiilor livretului, care au înăbușit „sufletul de răzeș”. Pornind de la preocuparea pentru biografie în critică mai sînt însă și alte aspecte care se cer examinate.

S. DAMIAN

Scările, pragurile...

Scara este și devine una din cele mai înmădiolate, cerșite, împrumutate și uzitate noțiuni în terminologia științifică (scară termometrică, seismică, termodinamică absolută și chiar scară a hidroizobatelor etc), artistice (scară de culori sau de valori) — ca să reproduc doar cîteva din întrebuințările și accepțiile pe care dicționarele le consemnează. (Ei, acordînd noțiunii sau obiectului spații, coloane mult mai largi decît prezentării unor biografii celebre sau a unor invenții cunoscute).

Este uitată sau neglijată însă paternitatea care este pionajă, pentru că scara ca și roata s-au iscat, îndălțat și rostogolit din no-

cronica pietonului

stalgia devenită necesitate a pașului de a se țuși și îndălța.

Dar dacă pentru roată se fac eforturi de a o fixa în timp, pentru scară nu se cunosc generozități de acest fel. De mătase, de piatră, sau de pistică, scara își numără și-și leagăna treptele în preistorie. Poate că de atunci de cînd, după ce a coborît din mîmă și din copac, omul a reze-mat, de tulpină, scara, a suiț iar în copac pentru a-i atrina poame și roade — a-l schimba adică în pom și a-i potrivii și rotunji, frumos, coroaia.

Și pe urmă ca să-și pună mîna streasînă la ochi și să îndepărteze și subțieze pînă la albastru și vinețiu zările și să unduiească sau spargă pragurile care-i mărgineau, trunchiau și umileau cunoașterea.

Intr-un dialog permanent necesar și — absolut pionaj — scările și pragurile au intrat mîh-nitor în ceea ce numim literatură de specialitate doar în ziceri apri-ge și arțagoase: „să nu-mi mai calci pragul casei” sau „te arunc pe scări”.

dar, poate sînt doar reflexe de apărare a scării, treptelor și pragurilor interioare.

CANDID

ÎN ACEST NUMĂR:

Metoda fără critică de Nicolae Manolescu

Sonete de Tudor George

Nevoia de imposibil de Marin Sorescu

Sandaua lui Marc-Aureliu de Nichita Stănescu

RODIN : CATEDRALA

De ce îmi placea istoria? Fiindcă aveam sentimentul că trăiesc de atunci, de pe vremea Egiptenilor și Asirienilor. Aveam cincisprezece ani, dar îmi simțeam gîndirea milenară (sentiment miraculos, care se micșorează pe măsură ce începem să trăim) și îmi dădeam seama că la capătul viei al acestui fluviu care inainta spre necunoscut eram eu. Asta era neindoielnic: nu eu eram punctul la care ajunseseră pînă atunci istoria? Cine altcineva? Cei dinaintea mea erau bătrîni și vedeam pînă unde o aduseseră. Era acum rîndul meu.

Stăteam rezemat de bancă și mă uitam, în timpul orelor, la profesori fără să-i văd și adesea fără să-i aud, copleșit de acest sentiment divin care ne face atît de bătrîni fiind atît de tînsi și din care ni se formează pentru totdeauna idealurile și visurile. Totul e posibil pentru noi. De ce nu? Și una din cele mai frumoase ore din cei patru ani de școală normală pe care i-am urmat, nu se poate reda, fiindcă relief au numai lucrurile negative, iar lumina din sufletul nostru, cu cît e mai puternică, cu atît mai mult subțiază toate contururile din amintire și ne descurajează să le reconstituim. Profesorul nostru de istorie de la Cristur-Odorhei, unde fusese transferat în urma desființării școlii normale din Abrud, era un om mic de statură, chiar foarte mic, la limita dintre un pitic și un om normal, cu toate acestea nu se întîmplă nimic rău între el și noi, reuși

să ne împună respect fără să fie silit să ne determine să ne fie frică de puterea pe care o avea, ca orice profesor, de a ne da note pedepsitoare sau subiecte grele la teze. Pentru un om pîndit de complexul staturii sale, desigur că asta era o victorie pe care o apreciam doar cu instinctul, țînd la el în mod nejustificat, deși în privința notelor era la fel de sever ca orice profesor care nu dorește să aibă în clasa lui corigenți. Nici măcar nu-mi amintesc să-mi fi dat seama că pînă la ora aceea

MARIN PREDĂ

Profesorii

(II)

ar fi știut atîta istorie încît să ne facă la orele lui să-l ascultăm cu răsufierea tăiată.

Și într-o zi intră în clasa noastră un necunoscut însoțit de directorul școlii, un domn ale cărui picioare păreau mai înalte decît profesorul nostru întreg. Directorul s-a retras și acest necunoscut s-a urcat la catedră și a început să urmărească tăcut desfășurarea orei. Era, desigur, un inspector. Micul nostru profesor începu să se plimbe liniștit printre bănci, deși de obicei se ferea, fruntea lui abia se zărea dintre noi. Cu un glas al cărui timbru mă atînsa ca o surpriză niciodată trăită de mine, îmi rosti în tăcerea care se lăsase, numele. Glasul său era aproape frătesc, părea să-mi spună: uite, tot ce gîndești și simți tu eu știu de mult, dar te-am lăsat și nu ți-am dat note mari fiindcă mi-am dat seama că dacă te turbur poate că nu vei mai iubi atît de mult istoria, care e secretul lecturilor tale, dar acum am nevoie de tine și trebuie să spui ce știi. M-am ridicat în picioare și în clipa aceea toate culorile pe care le îmbrăcau lucrurile și chipurile celorlalți parcă s-au intensificat brusc, lumina geamurilor înalte a devenit parcă violetă, coltoarele albastre ale manualelor de pe bănci au prins dungi roșii...

— Pe cine, a rostit micul nostru pro-

fesor pîndindu-și întrebarea prin apăsări cu pumnul în podul palmei, a chemat Ludovic al XIV-lea să redreseze finanțele și cînd, în ce moment al domniei sale?

Mi-am dat seama că nu trebuie să mă laud cu știința mea și răspunsul să nu facă o demonstrație, dar nici sec să nu fie. Trebuia să arătăm că știm și nu că am învățat.

— Ludovic al XIV-lea, am început eu, a anunțat în consiliul de miniștri, în 1661, că are intenția să domnească de-a-tunci încolo prin el însuși și una dintre primele lui mîsuri a fost să-l destituie de îndată pe Fouquet, care era un jefuitor, și să-l numească în locul lui la finanțe pe Colbert.

— Cine era Colbert?

Cum să nu știu cine era acest om care după ce făcuse atîtea pentru Franța și regele său, murise în dizgrație, fiindcă încercase (de altfel zadarnic) să-l împiedice pe monarhul chelțuitor să nu ruineze regatul? Abilă manevră a profesorului, care prin răspunsurile mele reimprospăta memoria celorlalți și obținea apoi de la ei ceea ce dorea și fără să insiste în mod deosebit ca și cînd toată clasa era pasionată de materia lui... După care a început să vorbească el însuși, intrînd în materia lectiei următoare, în timp ce, cu un mormăit gros, de satisfacție nedefinită, omul cu picioare înalte de la catedră se ridica și o lua spre ieșire.

Nici-un semn de complicitate nu s-a schițat între noi după plecarea lui, micul nostru profesor și-a continuat lecția și la sfîrșit și-a luat catalogul prea mare pentru el, și-a pus pălăria pe cap și a ieșit, în timp ce noi toți ne-am ridicat în picioare. Odată ușa închisă și rămași singuri ne-a apucat pe toți deodată o sminteală, am răcnit literalmente de entuziasm și am început să ne încăierăm azvîrlînd unii în capetele altora cu ce ne venea în mîină, manuale, caiete... A intrat pedagogul care ne-a întrebat foarte nedumerit din ușă ce era cu noi, înnebuniserăm?

Citeva luni mai tîrziu, micul nostru profesor deodată a lipsit. Și atunci am aflat cu tristețe că a fost chemat în concentrare. Nu s-a mai întors la noi pînă la sfîrșitul anului și nu știu nici azi dacă s-a mai întors vreodată undeva, din războiul care avea să înceapă curînd...

avant
premieră
editorială

ȘT. O. IOSIF

Opere (vol. 2)

Editura „Minerva”

EMILIAN BUCUȚA

Scritori

Editura „Minerva”

cronica literară

Vasile Nicolescu CLOPOTUL NINS

Însă a trage de aici încheierea — fetișizantă — că a scrie „frumos” e întotdeauna egal cu a produce poezie adevărată, mai ales în vremea noastră, când — slavă domnului! — nu ducem deloc lipsă de „tehnică” poetică, intrucit surse de instruire dintre cele mai calificate stau la îndemina oricărui zelos. Evident, menținându-ne în perimetrul unor clase „locuri comune” practice, chestiunea se clarifică numai la nivelul confruntării directe cu textul. Refracții la prezumții, pe măsură ce înaintăm și analiză putem aproxima care anume sînt efectele reale.

Temperament de conștient și, în parte, de molcomă ardență romantică, Vasile Nicolescu are particularul dar de a-și asuma răspunderile pe care le generează un atare gen de poezie pînă la rîndurile verbosității și ale retoricismului naivității. „Prețiozitatea” poeziei sale, altă cit există, serveste cu deplin succes propensiunii spre structurarea unor poeme-ficțiune, situate într-un sistem de relații simbolice-algorice revelatoare. Aceasta, fie că este vorba de plăcerea de a urmări modul călășesc fascinant implicare heraldică a trecerii timpului uman în ciclul scurgere a timpului cosmic: „Păsări nebune zboară acum prin pîmînt, / Sobolii visează petreceri în vînt; / Trandafirii perforează giulgiul zăpezii / Și rid de cadranul amiezii; / Nălucile cailor dau buzna în soare, / Definiții sîr pe feastră în mare; / Fata cu hipocampul, mîerale, / Aștri tăi candidi își leagăno sferele. / Încă o lumină și încă una / Și sunele ne-apează canuna”. (Trumpet voluntary). Fie că, împotriva, orispat de o iremediabilă suferință metafizică, poezia „glosează” în marginea iminentului sentiment al neantizării: „Cocoșii strigă pe rotunjimea pămîntului / Silabe de dincolo de moarte. / Prin cerul de fac al cuvîntului / Iei din poveste duc luna de toarte. // Larga pilipila ceata țării // Din alte tîmbari cad mere gen de abstracție. / Greierii încetesc apa din fundul firului / Părelnic chipul tău cutremurător”. (Fintina). Fie, că, mai departe, sintem chemați a lua cunoștință cu această originală — prin straniu ei — parafrază a apocaliptic „ju-decții de apoi”: „Cei dreți se boceau: / Am făcut numai rele! / Cei răi se vătau: / Milostivi am fost, doamne! / Sus, pe o movilă cu oase de bufnițe / Și blinde gheare de pîianjeni, / Cei buni și cei răi de-o ființă / Se

jeleau laolaltă: / Atitea rele-am făcut și-am fost atît de miloși! / Dar sus, deasupra lor, auzindu-i, / Ingerul rău și cel bun / Infricoșaiți au scos spadele / Deasupra gropii comune începînd să se lupte, / Cutremur de stele, / În gura lui dumnezeu, / Fără de rîni / Scăpînd”. (Universali). În sfîrșit, în aceeași ordine de idei, să cităm și următorul cîntec, excepțional poem-creuzet, elocvent pentru vocația poetului de a se supune la obiectul reflexiv al metaforei: „Plutind ca ochii celor inecați / Care veghează stelelor plînsul, / Orchide-a oceanului, visul / Supraviețuiește ca moartea” (Visul).

Simplu spus, condiția reușitei în cadrul formulei poetice adoptate de Vasile Nicolescu stă mai ales în satisfacerea a ceea ce, într-un recent studiu, un confrate numește de „tensiunii lirice”, rezolvat la nivelul maximei pregnanțe a metaforei. Fiind vorba de un lirism exclusiv intermediat pe această cale — a proiecției în contexte figurative explicite —, este de la sine înțeles că poemul trebuie să se impună prin organicitatea lui metafizică și prin etanșitatea lui compozițională. Poet, în general exigent cu sine, înzestrat cu simțul autocontrolului, Vasile Nicolescu cunoaște totuși momente de flagrantă alunecare în inautentic. Manierismul antitezelor facile își face loc cu exuberanță: „Cîntecul vine de sus dintre neguri stelare. / Eu, din miluri amare de mare — / Cîntecul vine de sus dintre aripi de îngeri nebuni, / Eu, din golul mscat de furtună. // Cîntecul vine din mormurul greu al pămîntului. / Eu din vînto-asteleții și fluterul vîntului — / Cîntecul vine din norii care-și strigă asaltul, / Eu, din glasul ce ține înaltul” (Obirșii). Cum se poate lesne observa, banalitatea metafizică a poemului nu mai lasă nici urmă de îndoielă. La fel în: „Hypnos, Dans, Elegie la prăbușirea unui arbore, Secțiunea de aur, Tîrim ș.a. Alteori, efectele numerotei în tonalitate retorică nu sînt mai puțin nocive: „Lună de-o singură ființă, de-o singură umbră, / Lună a lumii, teatru de fluturi, / Lună de mări înstelate, / Lună de da, lună de tine, / Hohot de lueceri căsărînd, / Lună a risului tău de izvoare nebune, / Lună a cutremurelor care nasc oceane și munți, / Lună a stelelor duble, / Lună a veșniciei” (Mai).

Dar n-am vrea să încheiem comentariul de față înainte de a releva cel puțin încă un aspect demn de laudă și care se constituie ca o continuare firească a virtuților inedite de cîntăcior anterior ale poetului — Poeme și Parabola focului, — interpretate de noi cu prilejul apariției lor în revista Orient. Anume, ne referim la ipostaza de rafinat baladist a lui Vasile Nicolescu, certificată acum de poema precum cele intitulată: Mica baladă despre Buffalo Bill, Intoarerea lui Cain, Rue de la Gaîté și altele. Nicolae CIOBANU

avant
premieră
editorială

KISS JENŐ

Continutul cîntecului

Poeme Editura „Eminescu”

OVIDIU ALEXANDRU

Amile

Versuri Editura „Cornea Românească”

posta redacției

ION DASCĂLU. Cred că numai următorul transport mă va lămuri; acela pe care-ș fi vrut să-l discut astăzi, înainte de-a-mi fi trimis mie, a fost înecat în vin roșu. Și hirtia, calitate proastă, a supt totul. Al de-mparte cota de vinuri, că trebuie să fie vreunul prin cer, habar n-are cine merită vin natural și cine zeamă de surcele.

GEORGE CEL IUBIT DE ZEL. Întîi n-ntrebare: ce mai face Afrodita? Știi, am avut și eu o colegă cu numele asta, dar nu era cine știe ce de capul ei. A crescut, a ajuns handbalistă, dar degeaba, de la o sută de metri lîi dai seama că nu-i născută din valuri, ci la o poliolnică din cartier. George, zeii, dacă te iubesc, să facă bine să-ți toarne în ureche puțină învîțătură despre poezie. Că, în privința asta, stai prost. Foarte prost chiar. Vreau să spun că nu știi mai nimic. Și spune-le tuturor să termine cu ploile că mi s-a urit.

COSTICĂ AVENTURIERU. Dragă Costică, te rog să mă crezi că eu, totdeauna am fost convins că marii cercetători (maril crail), marli călători, inclusiv volajorii care rod frunza de varză și a mea care ador susaiul, păpădia, lăptuca, și pentru dușmani, cucuta.

CICI D.I. Imi spui: „am buzele ca cireșea, dacă mă publici, le săruți”. Dar eu nu vreau să te public din două motive: 1) n-ai talent, 2) buze „ca cireșea” nu sărut.

Fănuș NEAGU

ȘARGA NICOLAE smulge triumfător masca „femeii fatale”: „Ca o pisică de aglă / (La egipteni un animal sacru) / Cu singe rece de reptilă / Iși țese intriga ca dracu și o înfămează pentru totdeauna astfel: / Căci tot mereu în societate / O mașină infernală / Ce n-are pic de pietate / Această... femeie fatală”.

Dacă „lipsa de pietate” se manifestă vis-a-vis de asemenea versuri aceasta dovedește că sunsumita are, cel puțin, gust literar.

LIVIU JOHN. Transcriu următoarea poezie despre care autorul ei afirmă că a lucrat două luni și a renunțat la opt variante: „Lebedele / pe care le privesc în diminețile luminate / Vîntul pe care-l simt foarte bine că lasă pete pe miini.

M. T. Mă ceartă sumar: „De o lună compond cu dv. dar n-am primit niciun răspuns”. Apoi imi trimite poezia Narcisa: O, tu știi Narcisa? / Că din ziua în care te-am zărit / Eu inima ție / Îți-am dăruit. / Dacă ai ști / O, tu, Narcisa / cu inima mea te-ai juca / și jos ai scăpa-o / Iar inima mea în zeci de bucăți / Ar pleca / În întunecosul Hades. O, ce divin text de muzică ușoară!

Mă gîndesc ce note sfîșietoare ar scoate un cîntăreț bine simțit întonînd versurile: „Inima mea / Ar pleca / În întunecosul Hades”!

PÎRVULESCU MIRCEA. „Aștept cu dorința-mi fierbîntă și vă rog să nu mă amăgiți și să împărtășiți cu citeva rînduri la poșta redacției despre mine, dacă sînt sau nu sînt”.

Dacă nu vă supărați, în ce secol ați trăit?

N. MEDALION. „Așadar nu-mi rămîne decît să aștept impresia dv., care o doresc să fie personală”. Păcat, eu ardeam de dorința de a emite o impresie universală. Citez din poezii: „Ah unde ești tu / Mesager al versului omeneș? / Trimite-ți glasul tău de Eminescu / Și ne arată nouă / printre tinerii ce cresc / Un Alecsandri sau Alexandrescu”.

Dar nimic nu poate egala aceste rînduri de un atit de pur și convingător hedonism:

Aș vrea să trăiesc în crîng. De nimic să nu mă plîng; Să mă culc pe iarbă. Ca omul fără treabă.

Cezar BALTAG

compendiu

IOSIF PETRAN Moartea a doua

În fațuri de ceață Iosif Petran se remarcă printr-o mare seriozitate. Romanul Moartea a doua, recent apărut la Cartea Românească, confirmă aptitudinea autorului de a construi o tipologie esențială. El descrie viața unor risipitori cu rol important pe plan social. Toți suferă de o incurabilă luciditate care le transformă evoluția într-o înaintare greoaie, dar care prezintă avantajul de a fructifica spiritual faptul tern. Precuțit mereu de a se defini în raport cu ceea ce survine din afară, personajele lui I. Petran își roteșc încet, către lumină, noi și noi fațete ale personalității lor inepuizabile. Așezate pe un ring al coincidențelor epice, ele își susțin cu calm sau minie propria realitate. Senzația de spațiu expus este mîrșită de existența acelei brigăzi de moravuri care supraveghează din umbră manifestările personajelor.

În această perpetuă coliziune revelatoare, cel mai bine se definește inginerul Simion Rădășan, un visător care vrea să facă din visul său o chestiune rentabilă. El imaginează un edificiu în formă de sferă care ar armoniza, prin perfecțiune geometrică, oportunitățile sociale. Deși ține că soluția sa e utopică, deosearc nu fine seama de imperativul existenței, inginerul încearcă să speculeze mitul artistului neînșel. Dar cel mai mare obstacol al acestui demers rămîne el însuși. Neputîndu-se convinge pe sine că proiectul e rodul inspirației și nu al dorinței de parvenire, Simion Rădășan eșuează. Printr-un proces similar eșuează și celelalte personaje. Inginerul Valentin Nacu și el de seama că teoria dinamismului productiv prin care își argumentează autoritarismul e o escamotare a adevăratelor poziții; bălăul de mahala, Dorin Rădășan, înșelăghe că „filozof” și e precară directorul Dima se trezește din suficiență odată cu plecarea soției. În cazul acestuia, luciditatea e stimulată în mod evident de a personaj feminin. De altfel, mai atenuat, rolul acesta îl joacă toate personajele feminine din romanul lui I. Petran. Ele asistă arbitrină sau chiar provocă evenimentele care îi obligă pe bărbați la o atitudine lucidă. Romanul dovedește încă o dată că luciditatea nu simplifică, ci complică în adîncime caracteretele omenești.

MIRCEA CONSTANTINESCU Smog

Cele douăzeci de schițe publicate de M. Constantinescu la ed. Cartea Românească sînt într-adevăr, inecate într-un nor de imprecizie epică. Chipuri îmbătate de extaz sau schimonosite de groază rîsar pentru o clipă dintr-o valuri de fum și dispar înainte de a-și proba realitatea. Rămîne în urmă o vașă promisiune, un conflict abia sugerat care se șterge ușor din memorie. Această atmosferă de confuzie, interesantă alina timp și nu-și trădează regia, provine din simularea incoerenței cu care personajele se confesează unor martori nevăzuți. Autorul nu urmărește mecanismul în sine al gândirii asociative, ci stimularea cititorului în reconstituirea conflictului. Totodată, el ascunde astfel sarcina unei experiențe de viață care nu ar putea să intereseze decît printr-o cită mai avantajoasă punere în scenă. De altfel, puținele schițe care au contururi precise înviziabiliză o ceață experiențială sumară. Este vorba de terribilele și obsesivele erotice ale mediului studentesc. În asemenea momente autorul dezamăgește făcînd lo argoulii, povești sentimentale sau chiar intrigii

polifonice. Atunci însă cînd se mărginesc să-și schițeze fugitiv personajele, ele se intrupează promisiunii din ceață inconjurate de semnificații difuze. Acesta este, de exemplu, cazul schiței Opt, al cărei personaj central, filozoful boem, este caracterizat printr-o interesantă succedente de paradouri: „un mare poet, dublat de un individ pragmatic speculativ; un adorabil zănot mîlat pe cele mai rudimentare și fărînești tradiții vîrtile; un spirit complex format, susținut de o automicire și o propagare deosebită a inutilității cultivării spirituale; în fine, deși n-am spus încă pe deplin totul, un spemadistic bil bolnav, ezultînd în jur numai sănătate...”.

VALENTIN HOSSU-LONGIN Trenul de flăcări

Niciuna dintre povestirile cuprinse în volumul Trenul de flăcări (ed. Eminescu 1971) nu se reduce la figurația proprie. Autorul ne îndeamnă mereu să vedem în perechea îndrăgostită un cuplu primordial, în olarul care nu mai poate lucra — un „maestru nebul”, iar în căldura toropitoare a sezonului — o lenă mistică. Multe simboluri sînt locuri comune ale literaturii de azi. Unele însă surprind, fără a fi accidente, ci culmi ale unei tensiuni generale. Un loc comun este, de exemplu, confuzia tragică dintre teatru și viață (Trinac) — un loc comun este, de asemenea, superioritatea pantemului dacic în raport cu fastuoasa mitologie romană (Longinus). Dar nu mai este deloc comună imaginea trenului de flăcări care vine să vîndoc setea: un tren de flăcări decî, care despică trupul inert al căldurii, și nu un izvor cristalin.

Volumul Trenul de flăcări este volumul unui entuziast care parcurge literatura de la început, refăcînd eșecuri și izbîzni consumate. El ia totul în serios, înzestrat cu o anumită generozitate de a se lăsa prins în curse care ar fi putut fi evitate. Inclinația către o viziune fiercică a „insufleșit deocamdată un decor prăfuit, l-a depășit pe alcouri și se manifesta prăbșit plîner într-un volum tîtor.

Alex. ȘTEFĂNESCU VASILE CONSTANTINESCU La țărmlu clipei

Este destul de amuzant să observăm cum rima pom atrage automat, la imbrățare, sau la împerecherie, rima om, și cum asemenea adămurii axiomatice sînt găsite, cel mai adesea, la volume care-și revendică în principal perfecțiunea stilului. Să fie însă, oare, o pură întâmplare că asemenea perechi barbare de rime se găsesc în poeziile incoerente, care scendează frînturi compromise ale unor mitologii: „În noi mereu ești fremătarea firii / Cum fructele purifictă lumina-n pom — / Plai carpatin, pămînt din dactil mormur — / Drum de dor al omului spre om”. (Din dactil mormur).

Se întîmplă, însă, să regredim severitatea cu care am privit strofa de mai sus. Observăm că, din cînd în cînd, poetul reușește să se debaraseze de o conjuncție pe care a preluat-o neînșiriat și fără înșercămînt; el reușește să pună în mișcare un discurs cu simțire proprie. Nu sînt multe asemenea poezii, și de aceea ar merita să fie detașate din sumarul acestei plăcete (apărută la Ed. Junimea). Nu ne ispiteste însă citarea lor, chiar recunoscînd relativismul oricărui

lecturi, pentru că ne întîmpină, la autor, extrapolară, o altă ambiție: de astă dată, căutînd cu mijloace similare posibilitatea acomodării cu transcendentul, apare destul de limpede faptul că Vasile Constantinescu este traserat de mari dubii, cel puțin în poezie, și că acestea nu sînt deloc convertibile în creație, sau profitabile pentru ea. De un ridicol amar, este acest Pastel transcendent: „Oile în țărbi sînt lunecarea subire / De adînc pește lumina pămîntului — / Soarele își privește-n priviri (?) / Capul tăiat pe muchia necuvințării: / E-n flăcări cîmpia, singele cerului / În cutura fîntîni se prelinge / Clipa evată (ste) / Din ochii pierului, / Albă, peste huma cîrni se stinge”.

MIRCEA ANGHELESCU Preromantismul românesc

O lucrare importantă, apărută la Editura Minerva, este această dedicată preromantismului românesc. Mircea Anghelescu face parte, ca și Mihai Zamfir, dintr-o mai nouă generație de tineri cercetători, care ambicionează încă de la debutul editorial să dea sinteze, să cuprîndă epoci întregi de creație literară românească, asupra cărora se impune deja tot mai mult să avem opinii noi, dobîndite cu mijloace moderne de investigație. În fond, stabilitatea istoriei literare, ca disciplină, este probată tot mai mult azi prin raportarea la examenul estetic, și asemenea raportări sînt încă multe de făcut la noi.

Deși nu este atât de categoric în afirmările și în aplicarea unei metodologii noi Mircea Anghelescu dirijează cu finețe un repertoriu de opinii teoretice emise pînă acum despre preromantism, accentuând cu deosebire pe ideea neconfundării lui cu manifestările care l-au precedat, sau cu romantismul care-l urmează. Creează cu concizie o amplă serie teoretică pentru sfîrșitul secolului al XVIII-lea în scrisul românesc. Să recunoaștem că perioada este destul de îngrădă, prea puțin fructuoasă pentru reconstituirea unei conștiințe estetice a cărturarilor transilvăneni sau munteni. Cînd autorul se simte tentat să avanseze asemenea considerații, clar și simpla raportare la literatura europeană a vremii îl obligă la un ton mult prea ponderat, și aprobă puține elanuri. De aceea remarcăm tactica, de astă dată nouă,

de a plasa începuturile unui preromantism românesc, cele elemente de literatură”, „în legătură cu o specie aparte de producție versificată”, adică în manuscrise ce reprezintă „mici piese în versuri de factură populară”. Mircea Anghelescu argumentează că ceea ce le „conferă calitatea de literatură este lipsa unui mobil practic imediat”, adică un ridicimant. Dar există studiu de abstracție. Pe baza acestor versificări a „mici pături intelectuale săsești și a țîrgoveșilor cărturari”, se vor ridica în curînd „germenii unei noi orientări”. Pentru noua orientare, care va fi preromantismul, de sine stătător în criteriile de delimitare mai puțin severe, independente de datele cheie ale istoriei sociale: „Considerăm deci că perioada dintre aproximativ 1810... și 1840... cuprinde un fenomen aparte, de sine stătător în literatura noastră, puțin fi definit ca atare și separabil pe plan istoric de alte manifestări”. Esențial pentru ea este, se accentuează, „redescoperirea de tineri creații, există oricînd literatură, a individualității și a sentimentelor individuale”.

Pentru preromantismul românesc autorul stabilește, esențial, trei teme. Cu la orice clasificare pe bază de interpretare, există oricînd obiectiv care se pot aduce, fiind mai ales de constatarea unor reparitizări fortuite. Tema a cărei titlu îl dă cunoscutul vers „O, Ziduri intristate / O monumente! aldoiv” este construită de către Mircea Anghelescu ca un eseu de sine independent, susceptibil, mai mult decît alte secțiuni, de o interpretare estetică subiectivă. Asemenea ei tema „Spre Daphne sîngar-aprins-a mea gîndire”, de exemplu, își revendică niște concluzii menite să respicace ideea despre schematicismul epocii. Am spune că autorul are asemenea momente cînd solicită prea mult o realitate cit de cit clateră deia.

Interesant, în fine, ultimul capitol, care mărturisește ambițiile surprinse de noi mai sus. El ia în discuție, în chip de concluzie, problema existenței unei estetici preromantice. Nu este puțin lucru că literatura noastră va căpăta certificatul său de maturitate sub auspiciile unei asemenea etape de deschidere, de imboaldire”, a cărei trăsătură caracteristică este gîndă „re-ficționalitate”.

„Preromantismul românesc” este, în această viziune unitară, o importantă carte de referință, care conștient în același timp un nou cercetător literar.

Dinu FLĂMÂND

avantpremieră editorială

NICOLAE TURTUREANU

Punctul de sprijin

Poeme Editura „Junimea”

GABRIEL VLAD

Sărbătorile

Poezii, Editura „Litera”

VASILE ANDRONACHE

Ochi ncinnoplat

Versuri, Editura „Eminescu”

Prezența și absența scriitorului

Pentru un scriitor a fi prezent în presa literară, în paginile de literatură ale celorlalte publicații (mulți autori practică și gazetăria curentă, ocupație demnă de laudă și cu un clar rost social) este o problemă nu din cele mai simple. Fiecare o abordează și o rezolvă în felul său, factori determinanți fiind temperamentul, dorința de a păstra contactul cu cititorii (și pe această cale, în afara cărților din bibliotecă — principala prezență a oricărui dintre noi, în cele din urmă!), înlesnirea stilistică și, firește, caracterul relațiilor directe cu publicațiile.

A fi prezent, a fi absent din atenția imediată a iubitorilor de literatură — iată o temă de meditație pentru autorii din toate generațiile. Din capul locului trebuie spus că prezența sau absența unui scriitor, a cărui valoare o admitem ca recunoscută, merită a fi judecată din două unghiuri de vedere: mai întâi, dinspre autorul în cauză (în ce măsură el însuși se preocupă de continuitatea — relativă — a semnăturii sale în presă); în al doilea rând, din afara scriitorului, dinspre publicații. Un romancier doarește să se arate „în lume” doar o dată la cîteva ani îndoiind standurile librăriilor, cu o nouă operă. Un poet — și cunoaștem destul din aceștia — nu crede că nu îl avantajează ciclurile de versuri revărsate generos prin săptămânale, și în afara unor colaborări lirice, își migălește plachetele în tăcere. Destui autori fac din reducerea prezenței lor literare la stricta publicare de cărți o regulă de viață. A-i judeca în vre-un fel (fie și favorabil) în privința aceasta este inutil. Singurul lucru pe care îl putem face este să constatăm atitudinea lor.

Există și tipul scriitorului care colaborează buluc, cu orice prilej, încrincenat, agităndu-se pe scena publică fără încetare, cu și fără rost. Nici acest mod de a fi literar nu ne îndeamnă a priori la dezavuare. Eliminând intervențiile parazitare, excesive, observăm că unii dintre acești autori sînt, cu adevărat, inteligenți și plini de pasiune spre aspectele lumii moderne. Plurivalența nu e, totdeauna, și în orice împrejurare, semn de superficialitate. Dacă acest scriitor multicolaborator dovedește, pe linia de forță a destinului său literar, conștiință artistică reală, toate celelalte activități publicistice capătă dacă nu sens măcar justificare.

Dacă privim lucrurile din afara scriitorului, prezența și absența sa de pe scena literară arată oarecum diferit. Și aici ajungem la principalul aspect pe care dorim să-l semnalăm. Vrem adică să atragem atenția asupra unei anume monotonii a criticii (și a publicisticii literare, în genere) ce se practică la noi. E descurajant să remarcăm că despre un scriitor sau altul nu se scrie în revistele noastre (cu puține, puține excepții) decât cu prilejul apariției unei noi

cărți — reeditările, ca un făcut, sînt aproape trecute cu vederea. Ne bate gîndul chiar că unii dintre scriitori, dată fiind această stare de lucruri, au fost „impinși” la păguboasa fărîmătură a creației ce se constată la un poet care tipărește anual una-două cărți de versuri (cînd substanța constatabilă a talentului său i-ar asigura reveniri editoriale mai distanțate); în acest fel s-au umplut librăriile cu plachete de schițe și povestioare frecvent revărsate în tipografia, datorate unor prozatori de la care avem destule semne să așteptăm construcții mai ample, mai grave. Care, e drept, cer timp îndelungat de elaborare și curajul „absenței”.

E aproape un risc să te retragi la țară pentru cîteva luni, sau să pleci într-o mai lungă călătorie. Te uită, vorba aceea, lumea. Să fie chiar atât de relativă valoarea literară a altor autori încît oricînd această „uitare” confuză să-i amenințe de îndată ce se retrag, pentru o vreme, din ochii de fiecare zi ai criticii? Ne îngăduim să credem că nu și avem destule motive de optimism cu privire la literatura noastră actuală, pe care o urmărim cu o firească preocupare.

Credem că în loc să stea cu ochii ațintiți asupra avalanșelor de cărți ce apar mereu (asta nu înseamnă, desigur, că acestea nu trebuie întimpinate) critica noastră literară este chemată să se înalțe deasupra destinului individual, căutînd direcții, construind critică cu materialul abundent al beletristicii. Sînt care, prea rare încă, privirile de ansamblu asupra unui deceniu, a unor evoluții literare. Astfel, din această perspectivă vor apărea alții și autori; vom constata că „absența dintr-o carte” se va subția, că scriitorul de valoare va reveni sub pana comentatorului literar mai des și mai autoritar.

Cît privește publicistica literară, vom aprecia că în revistele noastre apar destule texte (poezii, proze) ale scriitorilor — adeseori ai senzația unor alături întimplătoare de nume; e necesară totuși o metodă și în publicarea acestor texte! — dar se face prea puțin propagandă (în sensul convenabil al cuvîntului) cărților și scriitorilor. Interviuurile, confesiunile, multe alte forme de publicistică literară, sînt timid folosite, ori chiar inexistente. Este elementar ca pe scriitor să-l cunoști în opera să din cărți editate, mai puțin dintr-o schițuică sau fragment de roman, sau cîteva poezii dintr-o pagină de revistă. De aceea, ne pare mai util ca presa literară să se ocupe mai puțin de (publicarea unor texte literare) cît despre (autori, cărți, orientări etc.). Așa, de altfel, se procedează în marile reviste europene, așa putem reține mai natural atenția cititorilor

Ilie CONSTANTIN

Despre frumusețea existenței

Nici acum n-am reușit să-mi explic care sînt resursele marii mele dragoste de viață; o sensibilitate deosebită face un teribil egocentrism. Uneori îmi reproșez că iubesc viața numai din teamă de a o pierde, că adică aș ști că aceste flori care stau de dimineată în fața mea și mă tulbură, ar fi eterne, n-ar cunoaște nașterea și moartea, mi-ar apărea indiferente. Certitudinea eternității ar anula ori ce zădărnici și orice frumusețe. Dacă ar exista eternitate, n-ar exista nici oare farmecul existenței să stea numai în zădărnicia ei, și oare noi iubim clipa numai fiindcă știm că se pierde? Nu m-aș încumeta să răspund la această întrebare.

A lui viața, înseamnă, simt eu, a fi liber de instincte de proprietate. Dar, din nefericire, noi nu iubim decât ceea ce posedăm sau, și mai rău, vrem să posedăm ceea ce credem că iubim. N-avem răbdarea și delicatetea să admirăm gingașia, fragilitatea și misterul unei flori, noi vrem să le posedăm, noi vrem să fie ale noastre, noi vrem să le ucidem, să le aducem la fereastra casei noastre. Noi vrem să fim stăpîni indiscuți ai acestor minunății. A culege flori pare multora o îndelungă și poetică, plină de sensibilitate, practică, cu precădere de simțurile delicate. A culege flori, este, îmi spune sensibilitatea mea, o barbarie. De ce trebuie culese florile? De ce trebuie ele smulse din pămîntul în care s-au născut? În mulți dintre noi nu există iubire, ci doar instinctul de posesiune, noi nu iubim florile, noi vrem să fim stăpîni ai acestor flori. Dacă le-am iubi, le-am lăsa în plata Domnului. Se spune despre mine că sînt cinic, sceptic, misogin, mizantrop și tot felul de răutății. Totuși, chiar așa cinic cum sînt, culegerea unei flori mi s-a părut întotdeauna o operație primitivă și inutilă. Cel mai important lucru în existența noastră este respectul față de viață, indiferent că e viața peștilor, a florilor, sau a oamenilor. Ceea ce n-am înțeles niciodată în psihologia asasinilor a fost teribila lor ignoranță, răutatea care nu o înțeleg. Dostoievski spunea că îi e imposibil să ia viața unui om atîta timp cît nu poate să i-o și dea. E în această afirmație nu numai o mare înțelegere ci și o subtilă modestie. Sînt, mai simplu, respectul față de viață, umilința în fața acestei taine care se numește viață. Nu e suficient să considerăm viața noastră un miracol. Asta am mai fi dispuși s-o facem. Important e să considerăm viața tuturor oamenilor un miracol. Dar individul crede că numai el e un miracol, pe cînd ceilalți. Adeseori am uitat dragostea mea de viață cu frica de moarte. Mai mult decât atîta, mi se păreau sentimente iremediabil asemănătoare. Sigur, — îmi spunem eu — iubesc acest cer albastru numai fiindcă știu că îl voi pierde. Dacă l-aș ști veșnic deasupra mea, nici nu m-aș uita la el. Și, totuși, nu este adevărat. Efemeritatea existenței nu este un sentiment pe care noi îl trăim cu adevărat, în mod real. Oricît ar părea de paradoxal, oricît ar

sfîdă logica, și experiența, noi ne considerăm eterne. Noi admitem teoretic ideea dispariției dar, în adîncuri în ciuda rațiunii, nutrim speranța că natura va face, pînă la urmă, o excepție. Gîndirii îi este imposibil să admită moartea, gîndirea, în magnifica ei lăsată, trăiește în mod perfid ideea supraviețuirii. Din această speranță nebună s-a născut ideea unei vieți viitoare. Nu știu dacă există sau nu o viață viitoare, știu numai că tema de o înțelege această viață prezentă a oamenilor. El e generos nu fiindcă e stăpînit de iubire ci fiindcă crede că într-o viață viitoare gingașia lui va primi dobînda mult așteptată. Viața viitoare devine o investiție. La fel de rentabilă ca și investițiile în petrol. Dar cum putem să torbim de o viață viitoare atîta timp cît noi o înțelegem pe cea prezentă? Dacă sîntem idioți acum, avem toate șansele să rămînem la fel de idioți în viețile viitoare.

Cu toate păcatele mele, cu toate limitele mele, am fost uimit de ușurința cu care mulți oameni trecuți peste frumusețea unui apus de soare, pur și simplu nu-i interesa. Eu nu mă

litate, ci cuvîntul, noțiunea. Increderea în magia cuvîntului e o formă a inerteției. Trebuie să iubim realitatea, s-o apărăm în fața invaziei cuvintelor orgolioase și moarte. Am admirat odată un apus de soare și am suferit la gîndul că această frumusețe unică se va destrăma. Eu nu iubeam de fapt acest apus de soare, eu voiam ca apusul să nu piară, voiam ca timpul să nu înălbăie, voiam ca eu să nu mor. În dragostea față de acest splendid apus de soare se ogîndea toată frica mea de moarte.

Teodor MAZILU

Sus :
SATIRI (Poliphile, p. 227)

Jos :
Viziune de MAGRITTE

Nicolae MANOLESCU

jurnalul unui martor ocular

gîndesc la un apus de soare ca la un spectacol, oricît ar fi el de minunat, ci, ca la o realitate care trebuie înțeleasă. De ce ne-ar tulbura o pagină de Tolstoi și ne-ar lăsa reci un apus de soare?

Descoperirea frumuseții nu este deloc o problemă sentimentală, nici măcar una de estetică. Concentrarea noastră într-o zonă mărunț de probleme, închiderea într-un spațiu îngust, ne împiedică să vedem splendoarea lumii; nici un vantos n-o să aibă timp să admire o floare. Aș îndrăzni să spun că cine nu e capabil să iubească un răsărit de soare nu e nici capabil să înțeleagă suferința unui om. Mulți însă se prefac că iubesc natura, se specializează în această iubire și transformă dragostea de natură în dispreț față de om. Această atitudine e o formă de perversiune psihică. Am văzut un om care iubea florile cu pasiune, dar pasiunea lui față de trandafiri nu era decît expresia urii față de om. În dragostea față de trandafiri se adunase toată ura atroce față de semenii săi. Dacă n-ar fi urii oamenilor, trandafirii l-ar fi lăsat indiferent. Și în dragostea față de animale găsim uneori expresia aceleiași urii întortocheate. De cîte ori n-am auzit din gura acestor guri gingașe oribila frază: „Cîinii sînt mai buni decît oamenii”.

Cuvintele, noțiunile, sînt capabile să distrugă frumusețea realității, să pîrjolească totul în calea lor, ca o hoardă barbară. Noi nu mai trăim rea-

POLEMICE

Metoda fără critică

Acum șapte sau opt ani, era destul de greu pentru un critic să afirmă un punct de vedere teoretic, o metodă, un program, fără să fie bănuț de presumție sau, în cel mai fericit caz, de a-și pune întrebări zadarnice. După Croce, după Călinescu și după alții alții, ce rost mai avea să faci teorie? Eugen Simion, care a polemizat cu mine pe tema aceasta, mi-a dat un răspuns plin de bun simț: critica se scrie, nu se teoretizează. Și dacă totuși, împotriva acestui bun simț (prea evident, te încapățîni să teoretizezi, îți atrageai niște explicații disprețuitoare; nimic nefiind nou sub soare, era lesne să îți se arate cui datorezi ce datorezi. Ziceai, de exemplu, „lecturi infidele”, spre a marca o anume independență, față de operă, a criticii, numădeci cineva își amintea că Mounin a numit traducerea „les belles infidèles” și te acuza că i-ai uzurpat ideea.

Astăzi, lucrurile s-au schimbat în așa măsură încît, uneori, regret că n-a triumfat bunul simț, ci vanitatea: criticul care n-are o metodă trebuie să-și caute de treabă. Critica se teoretizează, nu se scrie. Sîntem la ora metodelor. Puțini își îngăduie să rateze un preambul teoretic la o rubrică de critică și încă și mai puțini să nu aibă o cit de neînsemnată idee personală. Cu cît mai neînsemnată, cu atît mai tenace. Înainte vreme critica părea a se face de la sine, nici nu era nevoie de o personalitate; astăzi ne invităm printre personalități care s-au specializat în introducerea în critică. Este, se vede, o logică în orice evoluție: după pura empirie, vine la rînd pura teorie, după critica fără metodă, metoda fără critică.

SONETE de Tudor George

Cartea

Tandrețe languroasă lin tactilă
Pe-obrazul cărții mele, pe coaerță;
Paingul minii-n fiecare filă
Palpită ager o meninge certă!

Deci, tu ești orhidea mea fragilă
Ce timpul meu, calcarul, mi-l insertă,
Parfumul meu de litavă argilă,
Icoana mea-n infolii tău inertă!

Îți recunosc, petală cu petală —
Ca Hamlet deșirîndu-și monolgul —

Corola ta ce iz amor exhală
Pe unde-și scurse nebunia drogului...

M-ai devalorat, idee cu idee!
Pier în extaz,
Sublimă-Orhidee!

Pietrosul aer

Odaia mea-i ca piatra cea din Kaaba;
Un aer dens lăuntru ei mă ține!
Prea mare-ți tu, plecînd de-ai-nea,
graba!

Pietrosul aer e-mpietrit de tine!

O marmură de lum ții e cocoaba
Prin care-un sculptor cată să dezbină
Molud conture, dibuind degeaba
Volu-m-aerian păstrat prin cline

De fapt, eu recompun cu-nverșunare
Volu-m-ntreg, cu-ntr-o țară mișcare!

Te simt rostogolită-n piatra dură
Ca-ntr-un ocean, aceeași picătură,

Rememorînd — matriță cu matriță —
Statuia ta — un spaț ce-o să mă-nghiță!...

Un vînt de fier

Văd peste tot plantații de anlene,
Arbuști de lier,
harababuri de lier,
Cresc peste blocuri larme pădurene
Cu ramurile răstirate-n cer...

Răzbate-n slăvi un vînt uscat, prosper,
Prelins prin rădăcini,
prin țevi,
prin vene,
Se deosebește din colțu-mi auster,
Zădărnindu-mi creatarea lene.

Un vînt-de-lier
ne curge-n mușchi și-n
nevi,

Ne facem mai de fier,
dacă observi,

Ne mineralizăm,
ni se combină
Simțirea cu oxihemoglobină,

Curînd vom fi cu totul de metal —
Conform cu codru-aceia ireal!...

Muzica sferelor

Am auzit viori într-astă noapte
Or brazii pe arcușii se-ncordară
A fost un vînt tremtător cu șapte
C-o adiere limpede, ușoară...

Timpanele-s, de prea mult timp, inapte
La armonii, la melopeia clară —
Sub colb lărmurilor —
să mai s-adapte
La sonul ce pădurile-nfloară!

O, sint bolnav de zgomote, de larmă,
De ziduri care urcă, or se darnă,

De Vavilonul care mă regretă!
O, sint bolnav de muzică concretă!

Îmbărbășez un brad, îl prind ca-n clește,
Mi-aplec urechea
și-l ascult
cum crește!

Pajiștea de la

„Cumpătul”

Prin brazii aștia văd numai arcușe:
Trecu pe-aici, cîndva, Enescu George —
Timpanul lui destăinuia culcușe
Eoliene,
mugete de orgă...

Iar ochiul lui fîntise Caraimanul
Cu panorama lui ce pin-la cer e,
C-un gest suprem,
cum ai căsca pianul
și-n loc de clope mirul confiere!

Prezenți sînt acei Ochi și-acea Ureche
Prin pajiștea enesciană, veche...

Timpanul meu și ochii-mi ies din
bulburi
Pîndindu-Te!

Mă tem să nu Te tulburi!
Șed p-un buștean!
Asemeni unui Zeu,
Te simt plutind
prin Vastul-Ateneu!

Prea repede

Lui LUDOVIC ANTAL
Prea repede te-ai stins, penumbra
tandră,
A sufletului meu, tu, adiere,

Tu, sîsur dulce, tîmegeoisă meandră
A spelbei luciole care pierde,
Te-ai stins în tinerețea ta olandră,
Topit în somn de primele himere;
Surpind castelul tău din vechea
Flandră
Cum surpă-amurgul umbre prin
urghere...

Prin ce gîndac spășit,
prin care gîză,
Prin ce șopîrlă glasu-ți să se-auză?
Prin care fir însipurat de iarbă
Privirea amintirii să te soarbă?
Iar dacă mingii vîntul,coama lui,
Nu duhul tău
și truntea
ți-o mîngîi?

Capriciu la Meduza

Fără umbrelă —
nici să nu-mi apari!
Mi-ai apărut pe lume sub umbrelă,
Cu ochii tăi de gingași nenutari,
Ca dintr-o scoică-a mării:
Venus-Belă!

O, arătare suplă, boticellă,
Cu ciutele,
cu gît, cu umeri clari,
Drapată-n fulminanta ta dantelă,
Meduză, ce-ți răstîrîi pînii mari...

Să-mi vii cu-acea cuplă de mătase,
Cu clopotul de-azur al tandrei mări,
Cu ceru-aceia care te nimbăse
În ceasu-acelei groaznice-nîmplări!

De-atuncea eu — acest, ce prea
nedemnu-s! —
Cred — mitoman — c-aș fi văzut pe
Venus!

Grilaje vechi

Trec, uneori, pe lingă poarta veche
Și văd grilajul vechi, un drug de fier
Prin care noi pășam parcă mai ieri
Înlănțuiți, spre cubul tău, pereche...

Grilajele-astea sub rugină pier
S-au stins sub ploa,
sub vînturi,
sub
culbeche...

Iubirea noastră — floare la ureche
Acelui timp cu pathos ețemer!

C-o gheară fermă, iedera dezbină
Grilajul văgăuit de-o grea rugină...

Eu am durat să-l văd,
dar mă-nfloară
Această dezmembrare funerară

Doar lilacul, iată-i mult mai lăncer,
Îmbobocit,
mai trupeș,
ca un concer...

Durată

Cînd trec pe-aproape tinerii cei gureși
Înlănțuiți, cu-mpieticite plele,
Exultă cu-acești băieți, cu-aceste fete,
Îndătînat în trecătorul lures...

Nu voui curînd să gust din spelba
Letha,
Las altora, din viața loru-și țure-și!
Sînt brațele-mi ca Otul și ca Mureș
Prinzînd în brațe țara mea cu sete!

Să dăm prios acestor vii senzații
Și sentimente,
dincolo de vreme:
Noi n-am murit,
nu ne-au murit nici
tații
Nici buni și nici străbuni — iubiri
supreme!

În inima-mi pulsează, azi, cu toții,
Miine-or pulsa copiii, strănepoții...

Ancora

Hoinar am fost, corsar de cursă lungă,
Brav velier trîntînd oceane-n lupte,
Dar prin lurtuni, în ceasul crimei rupte,
Tu, ancora mi-ai fost
și mi-ai stat lingă!

Prin bolta nopții care dedesubt e,
De-o stea de mare, de-un buret, de-o
stîncă,
Pe-un lujer fin, corola ta adîncă
M-a-nlănțuit cu cerurile-abrupte!

O, Ancoră-Destin, ce tandru sufăr:
Mi-ai dat țări ta ca unui năfar!

M-ai întremat, fixîndu-mi loc sub
soare,
Cu țija ta de tînuță floare,
Print-un ocean de lacrimi, o, Divină,
Cu dragostea-ți mușcată de rugină...

tineri autori

prezențați de scriitori și critici

CORNELIA MARIA SAVU

NICOLAE LUPU

De cincisprezece ori, abia, s-au rotit zodiile toate, una câte una, de când această prea ciudată copilă a răsărit pe pământ. Zodia ei este însă una singură, necuprinsă în zodiac: Poezia.

Cu rivnă ingenuă și dar precoce revelat al divinației, eleva cuminte din Vatra Dornei a descoperit în ea însăși mai curind decît în cărțile dragi tărîmurile privilegiate ale chemării sale. A cercetat cu luare aminte istoria Moldovei și, îndesebi, epoca marelui Ștefan, pentru că imaginația ei avea nevoie de spațiul larg în care șuieră vîntoasele epopei. Dar în curînd, sau poate în același timp, calmul hieratic al Bizanțului o atrăgea irezistibil, chipurile incremenite în mozaic sub aureola de aur stîns. Și Spania reconquistată... Și șubredele Islande... Nordul, îndesebi marea Nord al purității absolute, al purii neistovitelor dorințe magneticează lirica ei.

Nu recunosc în țesătura această poetică urzeala vreunei poezii mai vechi. Vocea copilei nu-mi amintește nici-o voce auzită pînă acum. Sau, poate, totuși... Nu vibrează ea asemenea acelei patetice voci feminine dintr-un alt continent asemenea misterioasei Emily Dickinson? Aceași predilecție la una și la alta pentru cuvintele înălțate — asemenea flămurei pe catarge — prin majusculelor lor heraldice: „Necunoscut“, „Turnir“, „Binecuvîntare“, „Altfel“, „Acestia“ — umile cuvinte înnobilate printr-o poetică investitură.

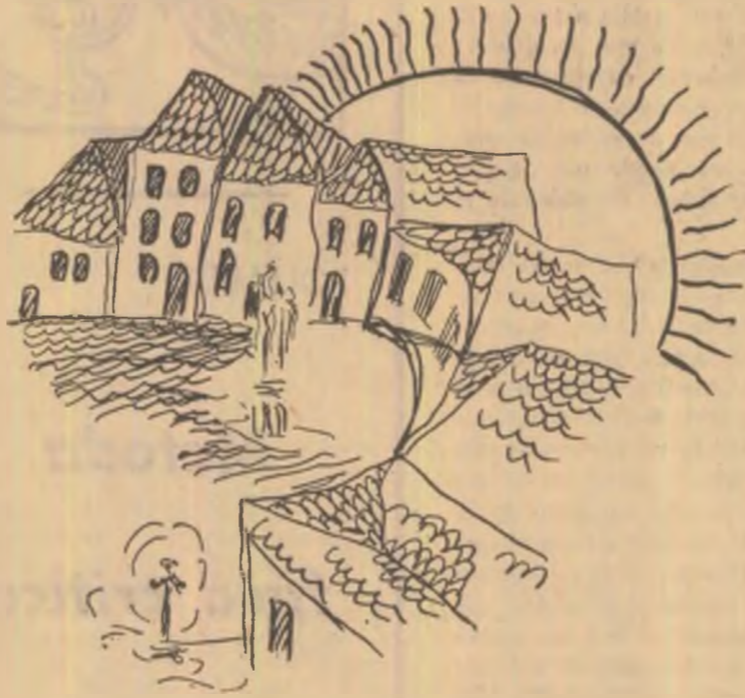
De o asemenea investitură care a ridicat-o deasupra preafragedei vîrste a fost învrednicită poeta. Menirea ei ea o cunoaște. Tineretea ei se închină Tineretii. „Să vă iubiți menirea voastră ca umbra peste umbră și fără privegheri căci s-ar putea să treceți ca-ntr-o fereștă lumina și timpul nu așteaptă de tineri vă iubiți!“

Poeților adevărați, menirea le este singurul viitor.

Nicolae BALOTĂ

Ilustrații de EUGEN GRUESCU

Marin SORESCU

Fibulă antică

numai plînsul rămîne între toate
mai frumos și mai necăutat
numai plînsul atînge desăvîrșirea
și desăvîrșirea îl atînge
pe el
într-o neîncetată pelerinare
a timpului din clepsidră
și într-o neîncepută
descoperire
la porțile propilee.

Epitaful

lui Don Quijote

„Ascultă aici, cavalerie —
umbra a noastră
și-a latură stricăciunilor
ce se pot întimpla,
ascultă aici în pragul
tăcerii din care
nu și se mai poate răspunde
și din care — năpăstuit al copiilor —
el se întrupează mereu
la cîna cea de taină
ascultă aici, cavalerie! —
suprema nebulie a celui
ce i-a dat viață
să și se pară cu mult mai
neînsemnată
decît a voastră
înțelepți muritori
care mai credeți —“

Heraldică

...și noaptea se adușmeacă
sulerind
într-un spațiu nelimitat
dintre ibonnică și rege
într-o clătînire a oaselor
peste calmă bărbăție iernate
și-a celui din urmă poitit
la deplina trezire de ziua
și noaptea se coboară

în toate deschiderile de ușă
și de deretică prin raituri
cu o subțiată neînțelegere
și se aruncă la întimplare —
îrenetic — procesiuni ecvestre

Reconquistă

se va petrece — în sala tronului —
aceeași surprinzătoare Reconquista
noi — plecați mai demult

Deschiderea ușii

de la cirna atîtor iberice spanii —
ne vom așeza prea cumînți
în ovalul de iernateci hidalgos
în lumina de lespesi prevăzătoare
și — suferind încă de pe urma
neînțelegerii noastre —
se vor arăta singuri
căzuți prea devreme în bărbăție
iar noi — neimpliniți unor eterne
reconquiste —
le vom da o inveninată
binecuvîntare.

Camino

și noi ne iubeam mai mult în atingeri
decît în cuvinte sub borul
nedezhilicat
al unei covîrșitoare pălării
și visam înnoia chipului nostru
ca într-o carte
arcuiri de triumf
prin care numai pasul
cel plin de reconquiste
să treacă într-o distincție amănunțită

Dyonisiacă

în toată această epopee
în care dorm
de-a valma
augustele efflului
se vor găsi cîndva
(în embrian sau altfel)
porniriile divine
prin care
să ne trezim
mai siguri
într-un miraj vitil

în toată această epopee
cînd edenul
mai strigă
încă-n voi
se vor găsi destule
soleme încercări
de-a părăsi
împudicul portal
prin care Dyonisos
își lîterbe născînd
în pumni
orgia.

și poate că-n această sterilă epopee
în care dorm
de-a valma
augustele efflului
noi, cei purificați cu myrth
ne vom găsi puterea
de-a reincepte jocul
printre statul turnate
de-a pururea-n argintul
de stricte liturghii.

Aflat în ev

vai domnilor părinți
sau poate mări închizitori
la cîntă nerecunoștință
din partea voastră
ne-am așteptat
la cîte înțelegeri
n-am tresărit întimplător
și-n cîte taciturne răstîngerii
nu ne-am modelat
credința
din tot ce-i amenesc
nouă ne-ați hărăzit
doar plînsul
între canate
cînd ușa se deschide
la început de seară
și voi, înconjurînd vitralii,
pătrundeți înăuntru
și sînteți prea mulțumiți

Lumină

Numai tu m-ai întrebă cînd o să mor,
Și corănele pomilor se tirau pe pămînt înspre noi,
Pietrele înflorea în răsularea mișor,
Albinele mă rupeau în proaspătul roi.

Clavir

Pe dealuri-putrezește vrejul bubos al ploii,
Bivalii sparg coșciuge de undele prin curți,
Se prăbușeste lumea de pe coșci și goii
Coșcii își șterg rachiul genunchilor pe trunzi.

Mă mi-e dor de tine și-alunec pal pe sînge,
Fol verzi de-ndăterare mi se lipeș de el,
Zărite-mi sapă-n umeri o groapă și mă strînge
Aerul vechi și țepăn, pasul rotund de miel.

Bassilișă

și să pășim într-un
tablou votiv
cînd trecerea va pierde
din nimbul enigmatic
lumina străbătînd-o
arc după arc
și glezne

eu sint aici
prezența mi-o acopăr
cu numele-mi captiv
în stingerii de cupole
și gestul mai nesigur
de-a avea-n genunchi
mi-opleacă întrunțarea —
nțelegerii de sine
eu sint aici
și vid în juru-mi.

Bassileu

șintuți-mă
cît mai sint viu
oricum în absența-mi
asemeni lui Nessus
lichid inflamabil
călcîiele, brațele
vă va cuprinde
lîndu-vă satisfacția
de-n mi constata rănile
și de-a vă privi
unul pe altul
într-o indiscurabilă,
neiertătoare
Greșeală.

Cornelia Maria SAVU

Floare

Dă tu pace umbrelor să lușă,
Iată, orbii plîng și trec de semn.
Dă-mi o floare ca să ar mormintul
Flăcării cu stîlp de undelemn.

Fată mută cu lurnici pe gură,
Simbul departului plînesc.
Frică mire că truntea soarelui
Va zdrobi paharul cimpenesc.

Dă-le pace! Flărele și beau seui,
O cascade fragede vînturi,
O să strige lung prin feve de iarbă
Sînge-alunecînd pe munte-aprîns.

Dă-mi să ar l — imi urcă-n trup o
sete
Precum aripă țîșnînd din jar
Nu ascuți? — lîntînile ne urî
Și amiază se-adincește iar.

Și nu strigînd

Car pustiu livezile în somn,
Negură caldă picurînd în fac,
O, lacrimile păsărilor mute,
Limpede poartă-n care-ncet mă
rog.

Nu, nu veni, lîntînile-s de umbră,
Sîngele pietrei putrezește sus,
În flori se-normintează pelerinii,
În noi mai este undelemn de pus.

Și nu-n genunchi, va bate-n arbori
încă
Înalta-mi umbră, va suna curat,
Urme prin adîncime luminid,
Tînră nuntă-n cumpănă de sat.

Și nu strigînd, pe-aproape dorm
nuntașii,
Vinul mai fierbe-n potii cruzi,
Ochii închid, întînd prin iarbă mina.
În reci oglinzi de cîntec te sculunzi.

Somn clătînînd corănele de aripi,
Nu așteptînd și nu curgînd din tine.

Toamnă

Ce pure arătau femeile în iarbă
Cînd somnul picura pe fața lor,
Un mag parcă-și strivea un șarpe-n
barbă
Și-n pieptul meu cădea nechez de
nor.

Iar ploaia calmă lunecînd pe ziduri
Murea tocmai în cîmpul cocosat
De greutatea lîncedelor riduri
Și de mireasma soarelui plouat.

O, doamnă, și tic înșelător de
lapte,
Vezi bine cum îmbătrînesc dustii,
Blestemele mă jefuîr — azi-noapte
Și tu mă-ndemni Sebastian să fii.

Femeile mai dorm pe cîmpul ud
Cu gura băyicată de lăcuse,
Imi pare că prin rădăcini aud
Cum bat bărbaii măticile lacustre.

N-am să mă mișc din țîrîntăleală,
Doamnă,
Șerpoalce zvalte mi se plîng și-aș
plînge

Că lunci de nori trec și-orînd prin

toamne
De lenea dragostei cu gust de
sînge.

Cîte o flacără

Cîte o flacără neagră zeii-mi
mănîncă
De-a lungul florii cu păcat de
stîncă.
Printre cununii mă-nchipui și mă
strig,
Bea ochii mei, lîna ta, de lig-

Putrede piei de piatra-ăsternă-n
zori
Sub aburi și în casă lîterbe-mi nori
Să picur cald, să mă preling încet
Pe nimbă răcit de flăcără și-otof.

Umbră luminii-n palmă să-mi
aplece
Bătrîne picături de apă rece.

Din ce în ce cuvintele mă-mbracă,
Stîngîndu-mi var pe piept de
dimineață,
În straie sîngeroase și mă joacă
Pe șai cîntînd cu trîiele de ceață.

Lovit de flori mi-e sîngele, mă
doare
Și putrezește-n strîmba răsulure.

Eu sint un țîțur scăzînd pic cu pic
Pe cînd cetății de abur îmi ridic
Pe cînd cetății de abur îmi ridic

Tu dă-mi să beau vecie din grădini
Și slarmă-mi oasele cu cîrni.

Mină de zidire
Cad ciuturile-n trepte sub mină
de zidire
Mă frige, mamă, apa zîcnînd
între pereți

Polenul pleoapelor dezbracă
poarta
Fringîndu-se-n biserică de albine.

Aprinde înc-un șlesnic de garoale
Și nu veni, pe aburi scade gura,
Miresă coborînd în întuneric,
Păsări topînd în clopote căldura.

Și urcă-n cumpăni mieii pe
sînge smuls din mire
Cînd trunze de nînsoare
bate-n străvechi găteji.

Și-n tot mai dese trepte
sub degetele pure,
Mi-e teamă peste masă
luminile să frîng I
Coroanele de aripi decise
să murmure
Potecile-mi descîntă să ard
cu zeii-n cîmp.

Departele iarbă-n trupuri
de somn luminătoare
Cum totuși, albe dansuri,
duc talpă de colînd
Oglinzilor prădate și-a stup
în jar de floare
Ard coamele agrăzii
cu dealul hohotînd.

Și poate trunchiuri arse
vor coborî-n lîntîna,
Care-nroșește ceața
bunicilor, să bea
O ramură de zare
rotită-n ei de mina
Dogorilor cu nimb
suspensiei pe ea

Nicolae LUPU

O dată, pe vremea când mă mai plimbam încoace și încolo prin țară cu o trupă de tineri, am avut un accident de avion. Am fost printre puținii care au supraviețuit. Eram în coada avionului, și când aparatul s-a rupt noi am fost aruncați mai lin, stînd în fotolii... Partea din față a explodat la contactul cu pămîntul.

De fapt, am scăpat puțin. Dar la început rămăseserăm în viață mai mulți. Unul dintre noi, un atlet, puternic, a plecat după ajutoare. La început mi s-a părut că gestul lui e de un egoism animalic; după aceea mi-am dat seama că mi-e indiferent. Cu sau fără el era același lucru. Iar dacă el scăpa și noi nu, însemna doar că el a avut dreptate să plece.

Înainte de-a porni, atletul a dezbrăcat niște cadavre, a pus hainele pe noi și ne-a îndemnat să ne mișcăm, dar într-un perimetru restrîns. Norocul nostru a fost că viscolul n-a mai durat mult, altfel... Atletul a plecat, iar noi, urmîndu-l sfatul, am început să ne plimbăm pe o arie bine delimitată de avion și de cîțiva copaci. Eram cu un prieten care, de obicei, vorbea mult, se vîlcărea, invidia... Acum nu scotea o vorbă. N-aveam timp să mă gîndesc la asta; căutam să-mi găsec un ritm de mers care să mă scutească de groaza morții. Astfel a trecut ziua.

În timpul nopții am trecut printr-o încercare grea. Unul dintre cei dezbrăcați de atlet mai trăia. Atît faptul în sine, cît și șovăiala supraviețuitorilor de-a-i înapoia hainele m-au readus la gîndire. În cele din urmă, s-au găsit cîțiva care i-au cedat o parte din îmbrăcăminte.

Nu se făcuse încă lumină cînd prietenul meu a murit. Dezbrăcat și ferit — l-am găsit astfel căzută lîngă piatra pe care se așezase fără ca eu să-i pot face nimic.

S-a apropiat de mine o femeie între două vîrste și m-a luat de mînă. Am mers așa, în același ritm, pînă ce-am simțit că voi leșina de foame. Era trecut cu mult de amiază. Ne-am așezat amîndoi și ea mi-a mărturisit că avea patru copii, unul dintre ei era ca mine... M-a strîns în brațe, ocrotitor. Apoi a început să se pregătească de plecare. Toți bărbații erau niște neșprăviți, și trebuia ea să-i salveze! Cel mai bine ar fi fost s-o însoțesc; n-avea să-mi pară rău. Ea îmi ofereea iubirea sau moartea. A fost pentru prima oară cînd mi s-a părut că iubirea e ruptă de sex. De fapt, prima și ultima oară.

această anormală întoarcere în sine, această manifestare orgolioasă a existenței ce nu vrea decît să se privească în oglindă, îndrăgostită de imaginea ei virtuală și inutilă, mi-a dat cea mai bogată lume generală. Ală tragedie nu există. Reflecția imaterială în mine însumi, uite-mă, și nu-s, este apoteoză unei vieți real ascetice, real singulare. Dar acum e prea tîrziu pentru a mă ocupa de asta. Diavolul, în înțelesul de mai

precum venea înainte să atingă în treacă o stihie culturală. Totul însă se petrece în afara mea — în afara lui. Și tineretea devine imposibilă.

Am fost o viață întreagă ateu. Și așa am rămas. Dumnezeu biblic nu-mi spune nimic nict acum. Vechiul Testament e destul de evident o scriere istorică și nu una religioasă. De-abia odată cu venirea Mîntuitorului a apărut misticismul — tineretea mis-

ri foarte renumiți azi, care, tînr fiind, venea din cînd în cînd la mine, aproape de structura mea culturală, să se liniștească.

— Știi, maestre, ceea ce m-a izbit în comportamentul dumneavoastră a fost felul în care înclinați într-o parte capul în timp ce întindeți mina pentru salut; impresia e de umilință și bucurie.

— Cum să nu te umilești, i-am răspuns. În fața unora care, probabil, nu știu nimic.

Am găsit întimplarea redată fidel într-una din cărțile sale, dar am înțeles atunci că nici el nu înțelese nimic.

Fiindcă a nu ști nimic nu e de ajuns, mai trebuie și să nu vrei. Asta însă e o sarcină prea mare, în general. De aceea de-abia la bătrînețe, cînd nu mai ai energie, te reduci treptat-treptat la existență. Iar într-un caz ferit, așa cum e al meu, această existență aflată în deplină comuniune cu liniștea binefăcătoare din afară, te poate duce la împlinirea ce-i revine vîrstei.

Ororile războiului au trecut neașteptat de ușor — le-am uitat. Dar am impresia că-mi iubesc camarazii de atunci la fel cu oamenii care mă înconjoară azi.

Roua așternută dimineața peste toată grădina, această răcoare proaspătă, am impresia, e ultima pe care o voi mai vedea. E ultimul an. Undeva spre marginea conștiinței, îmi spun că e odihnitor. Asta însă nu înseamnă decît un plus de putere, care se duce, și care plecare mă va face ferit...

Unul dintre discipolii mei indirecti, însoțit de cei doi copii ai săi, a venit într-o zi să mă vadă. Și-atunci m-am întrebat dacă nu regret lipsa familiei.

Dar nu. Problema familiei e falsă. Cu toate că, în general, se pare, e singura existență — pentru viață. Și-ar fi greu să fie altfel.

Îmi ert slăbiciunea de a nu suporta viața de familie, dar îmi dau seama că lipsa acesteia din trecutul meu mă coboară puțin... Nu prea are importanță.

Pe de altă parte, mă gîndesc la Faust și zic: e fals. Faust n-a fost niciodată un gînditor, ci un biet om cu mintea dezvoltată. Atracția lumii exterioare, materializată în iubire și zăbucium ignorant, nu mă poate convinge să-mi las firea la o parte. De asta spun: Faust n-a fost savant. N-avea cum să fie savant. Sau, mai bine, a fi savant fără să gîndești, nu-i de ajuns.

Cred că am citit undeva: dacă n-ai un trecut real, construiești-l în imaginație. E o minciună aici. Și totuși cît de aproape de realitate binefăcătoare e acest îndemnul!

Doi tineri îmbrățișați îmi aduc în față imensa densitate a firii — de care lucru, din fericire, ei nu sînt conștienți.

E limpede felul în care treci de la o vîrstă la alta. E din ce în ce mai limpede. Iar deosebirea dintre generații devine, din această cauză, tot mai evidentă, fără a putea spune că una e mai valoroasă ca cealaltă. Totuși, specificitatea „matur” sau „matur spre bătrîn”, îmi trezește mai multă încredere. Am de-a face cu un om care, chiar dacă e imperfect, e definit.

Eu, mie, îmi, mi, pe mine, al meu. Toate astea vor dispărea la un moment dat. Trebuie să dispără. În ciuda oricărei opoziții interioare intrarea în pace va fi făcută — necesar... Iar suportul personalității, pentru mine, acum, spre exemplu, nu e un motiv suficient pentru comuniunea cu generalul, cu fericirea — dacă acest cuvînt are vreun semnificație în raport cu entropia oarecum conștientă, dar nestimulată.

Eul oricărei ființe dispăre cînd e privit de afară, ca o individualizare a generalității; dărmite cînd această privire vine din interior!

Împrăștiat, răspîndit, și adunat din nou

prea fericitul

de Alexandru Papilian

sus al cuvîntului, nu mă poate preocupa mai mult decît altceva. Și acum nu mă preocupă nimic. Fără să fiu inactiv, fără să fiu inert, nu răspund lumii decît cu o armonie împăciuitoare și dăruită întru totul armoniei supreme — conștiinței profunde, existente, mai vie decît trupul, realizată final în simțuri.

La această vîrstă, forța fizică și puterea de lucru s-au șters. Rezonator general, strîns în mine însumi și dăruit lumii în-tregi, am lăsat la o parte orice activitate voită. Numai dorința îl poate mișca pe om din loc, numai ea îl poate face să lucreze — să încerce ceva. Iar eu am muncit mult, extrem de mult.

Locuința mea, o mică vilă la marginea Bucureștilui, se află în mijlocul unei grădini în care menajera mea a sădit, acum

tică. Oamenii au început să se deștepte, dar, ciudat, lucrul s-a petrecut printr-o negație. Poate că așa e logic... Apoi și-a făcut apariția ateismul; vorbesc de cel nereal, de cel fals, de cel care avea ce să nege.

Nici acum Dumnezeu nu-mi poate comunica ceva — iată autenticul ateism. Viața mea a fost contrară oricăror infiltrări de transcendent inuman. Revelațiile au venit din interior, nu de la Cineva.

Miresma florilor trebuie să fie răcoasă pentru a nu jigni simțurile supuse lumii de idei.

2.

Focul care a mistuit într-una din zile casa vecinului, mi-a amintit de existența așa ziselor forțe oarbe. Groaza animalică a fetei vecinului, refugiată la noi, însă, mi-a dat o altă coordonată de pe care se putea privi focul. Și-am înțeles atunci din nou robia instinctului. Și sublimarea în gol pe care o reprezintă, pentru omul simplu sau cel tînr, suprimarea instinctului.

Zilele luminoase mă bucură într-o măsură atît de mare încît sînt capabil să mă pierd într-adevăr. La începutul perioadei de imobilitate aceste zile îmi anunțau posibilitatea de a mă pierde la orice oră din zi, în etape tot mai lungi, tot mai lungi. Se apropie ziua în care nu voi mai putea da nimic vizitatorilor. Mă tem că în momentele de pierdere nu mai sînt capabil să însușesc adagio-ul meu nimanîm. Sînt preocupat, adică, nu sînt ocupat cu răspîndirea mea. E un efort pe care îl fac dintr-un surplus de vitalitate neîndrumată. Fiindcă răspîndirea mea se petrece de la sine — și totuși fac eforturi. Într-un fel e un soi de orgoliu al obișnuinței.

Nimeni nu e liber în înțelesul absolut al cuvîntului. Mergem înainte în virtutea încărcăturii noastre de cunoștințe. Cu cît sîntem mai încălcați, cu atît mergem mai departe. Și cu cît mergem mai departe cu atît ne înțelegem inerția datorată adevărului înfipt în noi.

Singură munca cu totul — dăruire unilaterală, plină — poate deveni mulțumire, în funcție de resursele sufleteste...

Din ziua în care m-am descoperit liber doar în mișcările laterale am priceput că aceste mișcări, ca și cele de înaintare sau urcare, nu există în realitate. M-am aflat atunci singur, copleșit de partea de cer care intrase în mine. Spre norocul meu, dezvoltarea acestei situații s-a petrecut la o vîrstă la care gesturile pripite sînt rare. N-am căutat să scap, n-am căutat să mă eliberez, dar n-am căzut nici în negura instinctului animalic — de disperare, de abis. Nu, ci am rămas un spectator receptiv și atent.

Apoi... apoi a urmat a doua tinerete — maturitate coaptă, bătrînețe incipientă. Știam foarte multe lucruri și, pînă atunci, avusesem impresia că știu să le minuiesc. Abia din clipa aceea mi-am dat seama că puține din isprăvile pe care le înfăptuisem corespundeau adevărului necesar.

Era plăcută însă munca asta de retrospectivă și sinteză. Îmi dădea certitudinea vieții mele, a încercărilor mele de viață. Îmi era dragă firea pămîasă și sigură pe ea a tinărului care încercase să prindă și să dea înapoi focul sacru. Îmi era dragă — dar inutilitatea ei se dovedise.

Acum, cu rămășițele de gîndire care mi-au mai rămas, mă plimb prin tot trecutul meu, calm și princiar, fără să regret nimic din ce am făcut, fără să mă mai frămînte problema viitorului. Viața mea începe azi, dar mergînd înapoi. De azi încolo, în mine nu mai e viață — decît în măsura în care corespunde unei existențe universale.

Nu mă pot împăca cu muzica lui Beethoven. Simplitatea mea — fiindcă acum sînt simplu — îi neagă muzica înspăimîntată, copleșitoare, plină de panică și de frumusețe. Îmi ardează mult mai bine existența cu un Händel.

Cîndva, crezînd că mă află în fața unui salt calitativ, m-am simțit dezorientat. Eram prea bătrîn pentru a mă reinnoi. Și-am avut sentimentul că arta e o barbarie în raport cu cultura. Nu mai puteam admite ca valoroasă existența unei voci creatoare in-conștiente, reflectate.

Ieri seară au venit să mă vadă cîțiva tineri muzicieni. Au cîntat, pentru a-mi face plăcere, cîteva bucăți de Scarlatti, Pergolesi și Telemann. Unii dintre tinerii aceștia sînt muzicanți perfecți. Urmează de vîzută cîți vor deveni cu adevărat muzicieni.

Asta-mi aduce aminte, fără vreun motiv explicabil, de cuvintele unuia dintre scriitorii

confidențele unui maniac

Conversația ca artă

De nu greșesc, apostolul Pavel spune undeva, într-o Epistolă, că la judecata de apoi vom da socotală pentru fiecare vorbă de prisos pe care am rostit-o. Dacă e așa, prea puțini vor scăpa și nu știu cum ne vom descurca noi, ceilalți muritori.

Clausa aceasta îmi pare, desigur, foarte severă, nu însă și nedreaptă. Limbușia și trîncăneala sînt pierzanie curată, nu începe îndoială. Vine o vîrstă cînd cunoaștem te-țeaua timpului și irosirea în zadar a celui mai mari părți din puținul ce ne rămîne. De cel risipit în reverie și lene nu e pîcat, cel puțin nu totdeauna, dar de cel de care ne jefuiesc flecării și pisălogii sau de cel pe care-l prăpădim noi înșine sporovînd de pomani, ar trebui să ne fie jale.

Cred însă că severitatea apostolului nu vizează comunicările strict utilitare (dacă bineînțeles nu au intenții vinovate) și nici vorbele pline de miez și dreptăd înăduțură. Dar nu putem totuși să spunem numai lucruri esențiale și de o înțelepciune adîncă. Ne mai spunem și ce ne trece prin cap, fleacuri, glume sau vorbe de clacă; ne mai găsim și teme de discuție mai mult sau mai puțin serioase dar care în fond ne sînt indiferente. Avem nevoie de această vorbărie și ne face plăcere; altfel ne-am afaniș. Poate că nu toate vorbele acestea sînt chiar totdeauna de prisos și poate că de multe din ele vom fi absolviți la înfricoșata judecată.

Dealtmîteri, un mare filozof, Heidegger, are în cartea sa Sein und Zeit un paragraf, al 35-lea, în care se ocupă de vorbărie (das Gerede), pe care o consideră „un fenomen pozitiv constituit din modul cotidian al înțelegerii și interpretării”. În felul său sucit și adînc de a spune adevăruri de multe ori elementare, Heidegger consideră „vorbăria” ca un stadiu mai superficial dar necesar al „vorbirii”, legat ca și aceasta de condiția lumescă a ființei umane (în — der Welt — sein); așadar dincoace de autenticitatea și gravitatea ei care, cum spune el, e întru moarte (Sein-zum Tode).

Există de altfel unul sau mai multe ordine monacale în care se practică disciplina tăcerii și ai căror membri nu-și spun altceva cînd se înfîlesc decît: „Frate, sîntem muritori”. Iată așadar cea mai consecventă formă de „Sein-zum Tode”. Înțelepciunea acestora e absolută, dar ei au părăsit lumea cu toate nevoile și pasiunile ei. Noi, cei ce trăim în lume, nu am putea și nici nu ar fi rezonabil să ne impunem o asemenea regulă. De aceea, dacă într-adevăr vorbăria e îndeobște o dezolanță și prostescuș pierzanie, există și o vorbărie indispensabilă vieții în societate și care e una din plăcerile acesteia. Se numește în mod elegant; conversație.

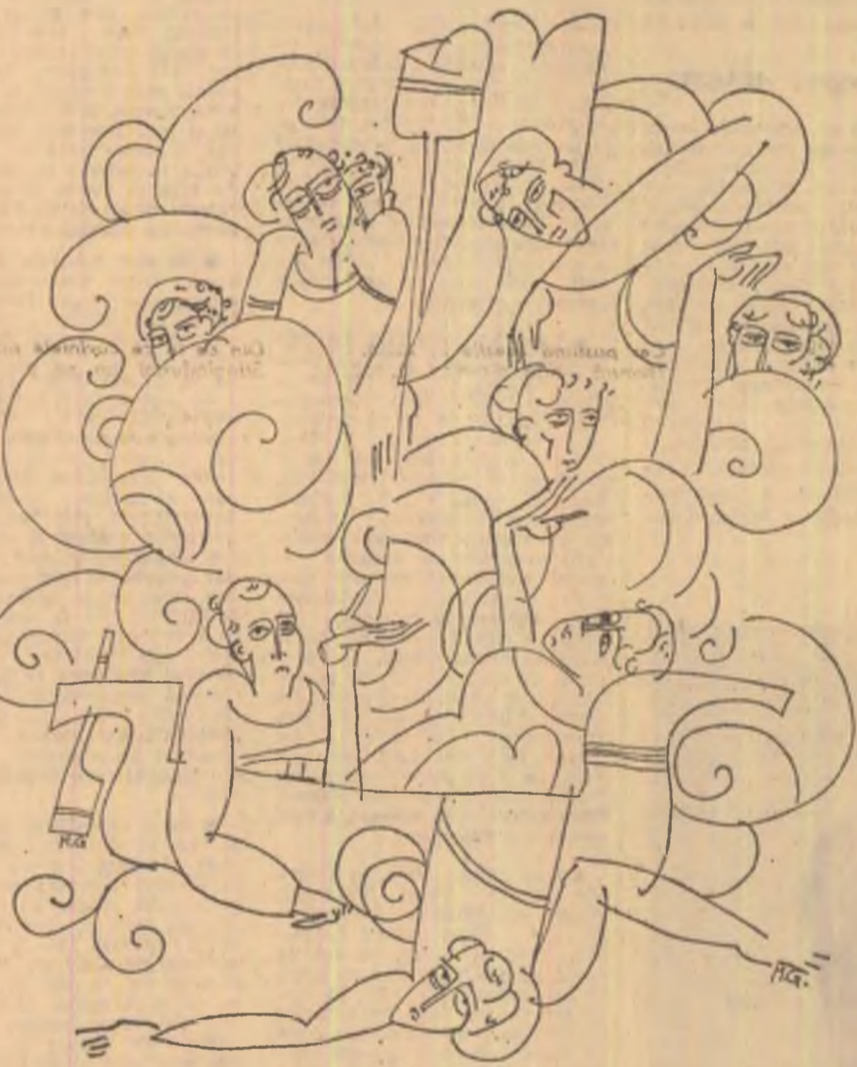
Cunoștințele mele de etnologie și sociologie primitivă sînt mai puțin decît rudimentare, de aceea nu mă încumesc să afirm decît sub rezerva unei păreri mai autorizate, că în comunitățile gregare nu există propriu zis conversație. Cred că acolo, în afară de stricta utilitate, convorbirile au un caracter canonic și stereotip, chiar dacă (sau mai ales fiindcă) exprimă în paremii o experiență acumulată anonim. E adevărat că, pe lîngă aceasta, un fenomen nelipsit și chiar specific al acestor comunități îl constituie „vorbele de clacă” și desigur comerajul pe care, în forme evaluate, le înțîlim și în conversațiile de salon. Dar ele sînt aici un rest, o persistență primitivă, ca multe din manifestările și obiceiurile noastre.

Conversația propriu zisă presupune însă o articulație socială diferențiată, în care conștiința individuală s-a desprins și cristalizat. Nu e deci posibilă decît în stadiul de societate, recte de civilizație. De asta și-a intitulat La Bruyere capitolul respectiv: De la société et de la conversation. Este așa fiindcă numai civilizatul e apt de singurătate. Unii însă (mulți) nu o suportă sau mai exact nu se suportă în singurătate și se adună ca să „omoare timpul”: mizeria acestei nevoi de petrecere a tratat-o, cum se știe, Pascal. Dar numai nevoia perpetuă de divertisment denotă vidul interior. Altfel e firească, fiind una din manifestările sociabilității tot atît de esențiale însului civilizat ca și solitudinea.

Fiind o plăcere, conversația e o valoare și deci materie de artă. Ca artă e una a cuvîntului, așadar e de domeniul literaturii, ca și oratoria. Ea presupune talent și pricepere, adică propriu zis meșteșug (techné). S-a pomenit de altfel în istoria culturii de „arta conversației” care, cum se știe, a avut spici de mare înflorire și înfluență, de pildă în societatea franceză clasică. Ca specie literară, ea poate fi spirituală, gravă sau frivolă, narativă sau ideativă etc. Artistul conversației, sau causer-ul, ca orice artist, își pregătește, precum artistul sau nu, opera în singurătate și tăcere. Cel mai ilustru mester în această artă a fost fără nici o îndoială Socrate.

Conversația ca artă și nu ca simplu bavardaj, deci avînd stil, e posibilă numai într-o lume în care lupta pentru existență nu domină conștiințele ci își permite lăzud discreției. O lume care se întrece alergînd după bunuri, mereu altele, prea multe inutile, o lume în care răgăzul nu e decît „deconectare”, o lume în care „cultura” e adaos de cunoștințe dar nu spor de cunoaștere și de conștiință și se propagă prin „mass media”, e o lume în care, desigur, vorbăria nu lăzeste cîci nu nu înși niciodată, dar înseamnă conversația și cu atît mai mult arta conversației. Iar acestă lipsă e un neîndoielnic simptom de barbarie.

Alexandru PALEOLOGU

Ilustrație de MIHAI GHEORGHE

Începuse să mi se facă cald. Și probabil că și femeii la fel. Am început să ne dezbrăcăm amîndoi. Apoi, despre ea nu mai tin minte mare lucru. Am visat pe urmă extrem de plăcut.

Ea murise. Pe mine m-au găsit cu puțin înainte de-a porni în etapa ireversibilă a înghețului.

E neînchipuit de multă lumină în jurul meu. Stau într-o baie de raze. Sînt scaldat într-o absolută ignoranță lumescă, dar sînt ajuns la desăvîrșirea existențială.

M-am adăpat cîndva la învățătura pascaliană și la cea platoniană. Am umblat pe marginea abisului, și-am înghețat sus, pe creanga lumii.

Iubirea mi-a fost necunoscută. Din clipa în care am pășit în bărbăție, n-am mai alergat după femeia ideal. În toate prietenele mele am găsit aceeași dulceață și-am fost mereu departe de ele.

Materia se încarcă cu spirit, și, din păcate, spiritul încearcă să se rupă de biologic pentru a înceta să mai fie spirit.

Cine stă lîngă mine are două soluții: să ostenească ascultîndu-mi tăcerea, sau să fie cuprins de pașnicul meu adagio sublimat. Mă află la sfîrșitul vieții și, cu toată seeta mea de cunoaștere, nu știu nimic. Am găsit însă în mine ceea ce căutasem toată viața: liniștea bătrîneții.

Într-o vreme, nu e prea mult de-atunci, găseam că tineretea e stupidă, dar necesară — prin dat. Acum tineretea nu-mi mai trezește niciun sentiment. Cred că pot cuprinde pe oricine în lumina liniștii.

Într-una din zilele perioadei active am avut, mai puternic ca niciodată, sentimentul minunăției lui Lucifer. Asexuarea lui,

Sandaua lui Marc-Aureliu

de Nichita Stănescu

1

Mi-am spălat mai întâi mâinile, ca să fie curate pe stilou și pe hirtie; mi-am spălat fața și mai ales ochii, dinadins ca să vadă fiecare literă scrisă în parte, vechind împotriva întâmplării și inspirației (medivine); mi-am spălat inima.

2

Se spunea că există o vîrstă a călătoriilor și că aceasta e adolescența. Am crezut deplin în afirmație, cînd — considerîndu-mă format și înțepenit într-un caracter, am văzut cu ochii și cu steaua oaselor, cel mai tulburător peisaj al lumii: Finlanda. Socolindu-mă fix, mi-am îngăduit odată cu filozoful, să murmur: „numai cerul se schimbă deasupra, — sufletul niciodată”.

Contemplam divina risipire de arbori nordici încoronînd bolovani măreți și singuratici, iar ochiul din ceață simultan cu priveștiștea dăruită frunții, înregistra în continuare mișcările monotone și înfrigate ale unui sentiment rămas la București.

Mi-au trebuit cîțiva ani lungi ca să înțeleg că a fi adolescent înseamnă a fi apt să fii transformat de ceva din afara sinelui tău. Mi-au trebuit încă mai mulți ani lungi ca să realizez că lucrurile firești și firescul, că natura și naturalul, că viziunile realului oricît de puternice și mirifice ar fi, prin simpla lor existență neexagerată și inaptă deci de idei, nu pot produce nici un fel de modificare de conștiință ci numai un adaos de memorie.

O călătorie lucidă în real, te poate îmbătrîni. Numai o călătorie în ideea de real te modifică și te face să fii adolescentul etern. Dar ideea de real este însăși Arta.

3

La Roma, m-am regăsit în Piața Capitoliului. Acolo trona în mijloc statuia ecvestră a împăratului Marc-Aureliu. Scriu „trona” și nu „tronează” pentru că am iubit atît de mult ideea de măreție eternă intruchipată în această statuie, încît pieritor de gelos, aș fi vrut să existe înțeleasă numai de mine. Ea mi-a provocat starea de îndrăgostit; mi-a modificat sentimentele; mi-a stîrnit mișcările trupului însoțindu-le de o stranie dorință de posesiune, aidoma leșei acaparări de albie pe care o petrece fluviul; m-a devenit adolescent etern; mi-a impus o idee de real.

M-am aflat în fața unei exagerări intruchipate.

4

Calul era aidoma calului, dar de trei ori mai mare. Făptura împăratului era aidoma unei făpturi de om, dar de trei ori mai mare. Și atît!

Totul a fost făcut întocmai și fără greșală. Calul cu dinți și împăratul cu sandale; atîta doar: dinți de trei ori mai mari; sandale de trei ori mai mari. Sau poate de 3,14 ori mai mari, de cîte ori raza este mai mică în cerc.

Ochiul ca o frunză de leuștean, — al tatălui meu, privindu-mă, în ochi, semnifică pentru mine continuitatea. Ochiul ca o frunză de leuștean, al tatălui meu, însă de trei ori mai mare decît e și privindu-mă în ochi, este însăși esența cerului și intruchiparea sa.

Am forțat strigînd, pe sub sandaua sculptată de trei ori mai mare, a împăratului Marc-Aureliu. În așa fel a fost făcută statuia încît să nu se știe dacă ea este de trei ori mai mare, sau cel care o privește este de trei ori mai mic.

Numitorul comun era calul.

5

Exagerarea este prima lege a artei. Un pom de trei ori mai mare decît pomii din jur, sau de trei ori mai mic, — devine un monument al naturii, — adică un obiect de artă. Cel care îl iubeste se modifică pe sine. Se modifică acceptîndu-l prin iubire, sau, din iubire de pomi face un pom de trei ori

Ilustrațiile paginii: reproduceri după albumul „MOSAICO E MOSAICISTI NELL' ANTICHITÀ”, editat de Istituto della Enciclopedia Italiana.

mai mare, modificîndu-și astfel iubirea față de pomii firești. A mări un pom, de fapt înseamnă a crea ideea de pom. În artă, ideea de ceva, nu este o generalizare ci o exagerare. De aceea arta este tensionată și valoarea în artă se măsoară mai ales după tensiunea comunicării ei.

6

Și totuși, deși de trei ori mai mare, sandaua lui Marc-Aureliu în celelalte privințe era aidoma oricărei alte sandale.

7

Din punctul de vedere al sentimentelor, arta se apropie și chiar poate fi comparată în esența ei, pentru o mai ușoară înțelegere, cu starea de îndrăgostit, exprimată.

8

Ca dovadă că obiectul de artă (efigia, armonia, versul) sînt stări exprimate ale stării de îndrăgostit (jubilația, angoasa, plînsul) depune mărturie dorul de revedere pe care obiectul de artă îl emană.

Insuși dorul exprimă ca arhetip prima trăsătură a artei — exagerarea prin absență, a realului.

9

De dor de statuia ecvestră a lui Marc-Aureliu am răsfoit tot felul de

cărți despre Roma. Aflu dintr-una o revedere prin poezie: Michel-Angelo a redescoperit-o în 1538 și a mutat-o pe un soclu gîndit de el, în piața Capitoliului. La început fusese aurită și o legendă populară spune că sîrșitul lumii va fi aproape, în ziua cînd statuia se va auri prin sine din nou.

De altfel, este singura statuie ecvestră autentică existîndă în Roma și

să par beat, dar numele meu a început să sîrșie pe trupul meu aidoma săgeților cu virful de fier înroșit în foc, cele cu care se ștampilează vitele în cîmp nesfîrșit.

11

E singura lucrare pe care Michel-Angelo și-a semnat-o; pe cordonul de marmură dintre sinii de marmură ai minunii.

Și-a pus numele ca pe un balast. Altfel marmura ar fi devenit imponderabilă și s-ar fi ridicat la ceruri.

12

Nici o exagerare în proporții! Sau, iluzia niciunei exagerări!

Însă de trei ori mai pură decît puritatea, mai posesivă decît posesiunea, marmoră surzîndă, mai marmoră decît marmoră-femeia.

Marmoră flască bărbatul! Degetele de marmură flască în trupul de marmură al bărbatului de marmură mort.

Chipul bărbatului? Nu poate fi văzut din punctul de vedere din care e așezat grupul.

Michel-Angelo însă a sculptat și părțile nevăzute ale statuilor Sale. „Dacă le vede vre-un inger?” — a strigat.

Dintr-o poză am văzut și chipul bărbatului, ca și cum mi-aș fi pus un ochi în tavan.

Rinjet mulțumit. Melancolie post-coitum. Trîntor prăbușit după ce sexul i s-a rupt în regină.

Marmoră de miere.

13

După ce am văzut Pietă de Michel-Angelo, am devenit un om cult.

Pietă, este un sistem de referință. A fi cult înseamnă a avea un criteriu. De exemplu: ochiul este criteriul luminii.

14

Starea de levitație a pietrii se poate realiza prin sculptură. Sculptura este arta tactilului.

Tactilul ridicat la idee. Ceea ce este îmbrățișat cu ceea ce nu este. Privire cu degete. Unghie cu retină.

15

În bazilica „Sfîntul Petru în lanțuri”, contemplînd celebrul „Moise” al lui Michel-Angelo, lecția exagerării în artă

datînd de prin anii 180.

De dor de ea aș vrea să-i văd bronzul înverzit aurindu-se. Din spaimă însă, că s-ar putea pierde odată cu sîrșitul lumii, mă rog la inima mea, s-o lase de bronz și verde ca leușteanul, cum este.

10

În secunda în care am văzut Pietă de Michel-Angelo, am devenit un om cult. Am văzut-o și am plîns, dar plînsul nu m-a ușurat. Mi-au dat lacrimile, ele singure, dar nu mi-au spălat fața. Am încercat să fug, să fii altcineva,

devine sublim didactică. Dacă în Pietă exagerarea nu era exprimată prin dimensiune fizică ci prin non-tipologie fiziognomică, în cazul acestei fascinante intruchipări, urmînd întocmai grafia unei metafore, exagerarea nu se mai încorporează în primul rînd, nici în dilatarea dimensiunilor (în literatură, asincronia dimensiunilor fizice pusă în raporturi sociale de rutină, se ilustrează în Guliver) nici în exagerarea fiziognomiei (convențional metaforică).

Miracolul acestei capodopere provine din exagerata supunere a ideii, la materialul care o exprimă. Am intuit, am simțit pe viu aproape, cum artistul și-a arcut viziunea în funcție de blocul de marmoră pe care l-a avut la dispoziție. Umărul drept al statuii este infinitezimal mai mic și în dizarmonie cu întreaga structură. În mod ideal și sîrînd peste convențiile epocii, el ar fi fost numai sugerat. Dar și așa pentru ochiul atent și emoționat, supunerea grandiosului la mijloacele de comunicare fixe și limitate, ne revelează ideea meta-sculpturii a neidentificării sculpturii cu propriul său material. Exagerare în minus, umărul drept al statuii lui Moise de Michel-Angelo, stabilește cea de a treia posibilă exagerare (considerînd exagerarea drept trăsătură fundamentală a Artei): falsă identitate cu materia comunicării.

16

După cele văzute, mi-am îngăduit să-mi aduc aminte de sala Picasso de la muzeul de artă din Praga. Atunci, cu zece ani în urmă, nu-mi plăcuse. Acum, după zece ani, și mai ales, după ce am devenit cult, pot să exprim nuanțat sentimentul acela de respingere.

În cazul perioadei cubiste a lui Picasso (reprezentat cu cîteva zeci de tablouri în muzeul praghez) funcțiunea exagerării își pierduse caracterul genuin. Nu mai avem de-a face cu exagerarea realului, cu ideea de real. Ci cu exagerarea exagerării.

Și dacă arta este independentă de obiectul prin care se exprimă folosindu-l ca vehicol: Sculptura, piatra, Pictura — culoarea, Muzica — sunul, Poezia — cuvîntul, atunci cînd Poezia își propune ca material de expresie însăși poezia, nu mai avem de-a face cu poezie ci cu meta-poezie. Poezia este meta-lingvistică și muzica autentică este meta-sonoră. Dar o meta-poezie și o meta-sculptură, ar depăși întru totul criteriul uman.

Ne vom afla în situația savantului care a uitat tabla înmulțirii.

Să nu uităm că aerul este acela care susține aripa.

Să nu uităm că singura exagerare suportabilă în adunarea lui unu cu unu, nu este aceea că fac doi, ci aceea că se pot aduna unu cu unu.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănolescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Toiu

L

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginator: Nicolae Ion